

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Jana Zelenović

**UČINKOVITOST RAZVOJNE POMOČI NEPROFITNIH
ORGANIZACIJ – PRIMER UNICEFA V AFGANISTANU**

diplomsko delo

Ljubljana 2008

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Jana Zelenović

Mentorica:izr. prof. dr. Maja Bučar

**UČINKOVITOST RAZVOJNE POMOČI NEPROFITNIH
ORGANIZACIJ – PRIMER UNICEFA V AFGANISTANU**

diplomsko delo

Ljubljana 2008

Učinkovitost razvojne pomoči neprofitnih organizacij - primer UNICEF-a v Afganistanu

Diplomsko delo obravnava razvojno pomoč, ki jo organizirajo in izvajajo neprofitne organizacije, konkretnije pa Sklad Združenih narodov za otroke (*United Nations Children's Fund - UNICEF*) ter vprašanje učinkovitosti in orodij merjenja le-te. Za primer raziskovanja sem izbrala delovanje UNICEF-a v Afganistanu. Razvojna pomoč neprofitnih organizacij, ki je pod neprestanim drobnogledom obsega, učinkovitosti in vpliva na lokalno okolje, je za napredek držav v razvoju posebnega pomena. Ker sem se v diplomskem delu osredotočila na primer UNICEF-a, sem z analizo sekundarnih ter primarnih virov ugotovila, da s sredstvi razpolaga po načelih dolgoročne razvojne pomoči ter svojo uspešnost dokazuje s podrobnimi analizami učinkovitosti porabe sredstev po začrtanih prioritetah. Pri tem manjši delež sredstev namenja tudi humanitarni pomoči, ki pa se z razvojem dogodkov preoblikuje v dolgoročno razvojno pomoč z izvajanjem ustrežajočih programov, kot je razvidno iz primera Afganistana. Tam je prehod UNICEF-ovih programov potekal od zagotavljanja golega preživetja otrok (humanitarna pomoč) do npr. programov izobraževanja (razvojna pomoč). Uspešnost je merljiva s kazalci razvoja, ki jih UNICEF uporablja, najpomembnejši med njimi je stopnja smrtnosti otrok pred petim letom starosti.

Ključne besede: razvojna pomoč, države v razvoju, UNICEF, Afganistan, učinkovitost.

Development Aid Effectiveness of Nonprofit Organizations – the Case of UNICEF in Afghanistan

In my thesis I have analyzed development aid, organized and carried out by nonprofit organizations, specifically United Nations Children's Fund (UNICEF), the question of effectiveness and tools for its measuring. Nonprofit organizations' development aid, being under constant scrutiny on extent, efficiency and influence it has on local community, has been of particular importance to developing countries. Analysis of secondary and primary sources on the case of UNICEF (furthermore on UNICEF in Afghanistan) showed that the organization uses funds based on long-term development aid and is proving success with detailed analyses on aid effectiveness as laid down in strategic priorities. Smaller portion of funds are allocated to humanitarian aid as well, which is later accordingly transformed into long-term development aid with the implementation of suitable programmes, as in the case of Afghanistan. The transition there went from basic child survival programmes (humanitarian aid) to long-term programmes such as education (development aid). Effectiveness is measurable with basic indicators, used by the mentioned fund, among them is most important so called under-five mortality rate.

Key words: development aid, developing countries, UNICEF, Afghanistan, effectiveness.

KAZALO

SEZNAM KRATIC	7
1. UVOD	8
1.1 Opredelitev problema	8
1.2 Struktura naloge in metodologija	9
2. RAZVOJNA POMOČ	11
2.1 Definicija in razumevanje razvojne pomoči	12
2.1.1 Organizacija Združenih narodov in razvojna pomoč	14
2.1.2 Humanitarna pomoč	15
2.2 Oblike razvojne pomoči	16
2.3 Akteji na področju razvojne pomoči	17
2.4 Učinkovitost in sprejemanje razvojne pomoči	17
3. NEPROFITNE ORGANIZACIJE	20
3.1 Opredelitev neprofitnih organizacij	20
3.2 Poslanstvo sektorja neprofitnih organizacij	23
3.3 Klasifikacija neprofitnih organizacij	23
3.4 Umestitev neprofitnih organizacij v družbeni prostor in trikotnik blaginje	24
3.5 Viri financiranja neprofitnih organizacij	26
3.6 Odnosi med državo in neprofitnimi organizacijami	27
3.7 Uspešnost in učinkovitost neprofitnih organizacij	28
4. RAZVOJNA POMOČ UNICEFA	31
4.1 O UNICEF-u	31
4.1.1 UNICEF Slovenija	31
4.2 Konvencija o otrokovih pravicah	33
4.3 Milenijski razvojni cilji	34
4.4 UNICEF-ovi programi razvojne pomoči	35
4.5 Prihodki in poraba sredstev	38
4.5.1 Prihodek po virih	38

4.5.2	Poraba sredstev	39
4.6	Kazalci razvoja in učinkovitost UNICEF-ove razvojne pomoči	41
5.	OD HUMANITARNE DO RAZVOJNE POMOČI – UNICEF V	43
	AFGANISTANU	43
5.1	Kratek pregled konfliktov v Afganistanu	43
5.2	UNICEF v Afganistanu (do decembra 2002)	43
5.3	Najprej – humanitarna pomoč	44
5.4	Nato – razvojni programi pomoči – prizadevanja za kakovostno življenje	45
5.4.1	Zaščita	45
5.4.2	Izobraževanje in razvoj	46
5.5	Zbiranje in razporejanje finančnih sredstev	47
5.6	Merjenje uspešnosti	48
5.7	Ovire pri delovanju	49
5.8	Javnost in javno mnenje	50
5.9	Nadaljnje usmeritve in izzivi	51
6.	ZAKLJUČEK	53
7.	LITERATURA	56
8.	PRILOGE	65
	Priloga A: Seznam DAC držav prejemnic ODA, ki velja za poročanje o ODA za leta 2005, 2006 in 2007.	65
	Priloga B: Indeks človekovega razvoja (2007/2008)	67

SEZNAM GRAFOV, SHEM IN TABEL

Graf 2.1.1.1: ODA v letu 2007	14
Shema 3.4.1: Trikotnik blaginje	25
Tabela 4.1.1.1: Prispevek UNICEF-u po programih (2005)	32
Tabela 4.5.1.1: UNICEF-ovi prihodki po virih (2006)	38
Tabela 4.5.2.1: Poraba UNICEF-ovih sredstev po geografskih območjih (2005)	39
Tabela 4.5.2.2: UNICEF-ova poraba sredstev po programih (2995)	40
Tabela 4.5.2.3: Skupna poraba UNICEF-ovih sredstev (2005).....	40
Tabela 4.5.2.4: Poraba po programih (2004-2006); v milijonih USD.....	41
Tabela 5.5.1: Prispevki nacionalnih odborov (od oktobra 2001 do decembra 2002).....	47
Tabela 5.5.2: Razporeditev sredstev za programe pomoči Afganistanu	48
Tabela 5.6.1: Osnovni kazalci (1999-2006)	49

SEZNAM KRATIC

BDP	bruto domači proizvod
CARK	<i>Central Asian Region and Kazakhstan</i> (Srednja azijska regija in Kazahstan)
CEE/CIS	<i>Central and Eastern Europe and the Commonwealth of Independent States</i> (Srednja in Vzhodna Evropa ter Zveza neodvisnih držav)
DAC	<i>Development Assistance Committee</i> (Odbor za razvojno pomoč)
GASS	<i>General Assembly Special Session</i> (posebno zasedanje Generalne skupščine)
HDI	<i>Human Development Index</i> (indeks človekovega razvoja)
HIV/AIDS	<i>Human Immunodeficiency Virus/Acquired Immune Deficiency Syndrome</i> (virus človekove zmanjšane odpornosti/sindrom pridobljene imunske pomanjkljivosti)
ICNPO	<i>International Classification of Nonprofit Organizations</i> (mednarodna klasifikacija neprofitnih organizacij)
IMF	<i>International Monetary Fund</i> (Mednarodni denarni sklad)
MDG	<i>Millennium Development Goals</i> (milenijski razvojni cilji)
NYHQ	<i>New York Headquarters</i> (UNICEF-ov glavni urad v New Yorku)
OA	<i>Official Aid</i> (uradna pomoč)
ODA	<i>Official Development Assistance</i> (uradna razvojna pomoč)
ODF	<i>Official Development Finance</i> (razvojni kapital iz javnih virov)
OECD	<i>Organization for Economic Co-operation and Development</i> (Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj)
OOF	<i>Other Official Flows</i> (drugi javni tokovi)
ORT	<i>Oral Rehydration Therapy</i> (oralna rehidracijska terapija)
OZN	<i>United Nations Organization</i> (Organizacija Združenih narodov)
UNAIDS	<i>Joint United Nations Programme on HIV/AIDS</i> (Program Združenih narodov za boj proti aidsu)
UNDP	<i>United Nations Development Program</i> (Razvojni program Združenih narodov)
UNHCHR	<i>Office of the High Commissioner for Human Rights</i> (visoki komisar za človekove pravice)
UNICEF	<i>United Nations' Children's Fund</i> (Sklad Združenih narodov za otroke)
USD	<i>United States Dollars</i> (ameriški dolarji)
WB	<i>World Bank</i> (Svetovna banka)

1. UVOD

1.1 Opredelitev problema

Vsi narodi si prizadevajo za razvoj. Medtem ko je gospodarski napredek ključna komponenta pri tem, pa ni edina, saj razvoj ni zgolj gospodarski pojav, vključuje več kot le materialni in finančni vidik življenja. Razvoj je večdimenzionalni proces, ki zaobjema reorganizacijo in reorientacijo celotnega gospodarskega in socialnega sistema, največkrat tudi korenite spremembe v institucionalni, družbeni in administrativni strukturi, navadah in prepričanjih (Todaro 1989: 62). Dandanes smo priča hitro spreminjajočemu se življenju, kjer je turbulentno okolje v mnogih segmentih zbrisalo jasne linije družbe, ki so ji v preteklosti postavljale okvir in smernice za njeno delovanje. Ozko opredeljena nacionalna država izgublja vlogo in pomen najvišje avtoritete, ki naj bi s svojimi mehanizmi državljanom zagotavljala varnost in blaginjo. To vlogo danes vse bolj prevzemajo mnoge različne nadnacionalne institucije, organizacije in mehanizmi. Vendar pa ne moremo reči, da je obdobje nacionalnih držav mimo in da bodo njeno vlogo v celoti prevzele omenjene entitete ali morda celo multinacionalna podjetja ter njihovi ozko usmerjeni cilji. Večja odprtost svetovnih trgov, tehnološki napredek in globalizacija poleg pozitivnih učinkov prinašajo tudi določene negativne posledice. Te se kažejo v obliki povečanega razslojevanja, političnih groženj in tveganj, v neenakomerni porazdelitvi virov in marginalizaciji nekaterih skupin ljudi, ki so obnemogli v tej globalni tekmi. Predvsem razlike med bogatimi in revnimi oz. razvitimi in manj razvitimi se z odprtostjo trga ne zmanjšujejo – zelo jasno nam dajejo vedeti, da je potrebno določena področja družbe okrepiti. S spremenjeno vlogo države se v družbi ustvarja prostor za t. i. civilno družbo in delovanje nadnacionalnih organizacij. Le-te se navadno pojavljajo na področjih, kjer država ni dovolj prožna ali prodorna, da bi učinkovito reševala krizne situacije, kot tudi na področju, kamor država ne seže. Pri neprofitnih organizacijah gre za sektor, ki običajno skrbi za zadovoljevanje potreb v najbolj občutljivih delih družbe. Čeprav neenakomerna porazdelitev prihodkov obstaja že od nekdaj, je termin *revščina* stvar politične sfere družbe šele zadnjih 45 let. Pred letom 1960 so bili problemi revnih skoraj vedno segmentirani (DiNitto 2005: 81).

Zaradi narave entitet neprofitnih organizacij se je v izhodišču potrebno seznaniti s samo opredelitvijo pojma neprofitna organizacija in njenimi osnovnimi značilnostmi. Videli bomo, da ta segment družbe zajema široko paleto organizacij, ki vsakodnevno aktivno soustvarjajo naše

družbeno okolje. Njihova poslanstva segajo na področja umetnosti, športa, humanitarnosti, politike, religije, znanosti ipd. Na različnih področjih so neprofitno volonterske organizacije različno sprejete in se jim priznava večji ali manjši pomen njihovega vpliva na celotno družbo oz. gospodarstvo.

Ko je beseda o razvojni pomoči neprofitnih organizacij, je že od nekdaj zelo pereče vprašanje učinkovitosti in dejanskega obsega in vpliva te pomoči. Zato si je pri vsakršni obravnavi potrebno kritično in hkrati dojemljivo zastaviti cilj poiskati čimbolj temeljit odgovor.

S hipotezo tako analiziram konkretne metode in kazalce učinkovitosti izbrane neprofitne organizacije: Razvojna pomoč UNICEF-a je zaradi specifičnosti delovanja in izdelanih programov pomoči učinkovita, kar kažejo kazalci razvoja, ki jih omenjeni sklad uporablja kot merilo za uspeh.

1.2 Struktura naloge in metodologija

Diplomsko delo je razdeljeno na štiri raziskovalne dele. V prvem (2. poglavje) obravnavam razvojno pomoč kot tako – naravo, definicijo in oblike razvojne pomoči. Poleg tega načentam vprašanje učinkovitosti razvojne pomoči, ki zajema oba vidika – od tega, da je razvojna pomoč nujno potrebna za vsestranski napredek držav v razvoju, pa vse do mnenja, da razvojna pomoč taisti razvoj celo zavira. Z razpravo bi lahko našli skupni imenovalc z vpeljavo faktorja merljivosti učinkovitosti razvojne pomoči, ki temelji na vnaprej zastavljenih ciljih, ki jih z razvojno pomočjo želimo doseči. Na tem mestu se dotaknem tudi motivov za sprejemanje razvojne pomoči, ki prav tako sooblikujejo ves proces. V tem delu uporabim metodo uporabe in analize sekundarnih virov.

Drugi del (3. poglavje) je namenjen analizi poslanstva, raznovrstnosti in vlogi neprofitnih organizacij v današnjem družbenem in ekonomskem okolju. Raziskujem raznolikost ciljev in motivov delovanja, zanima me, v čem se kaže njihova specifičnost ter kakšno je poslanstvo takih organizacij. Predstavljeni so viri financiranja neprofitnih organizacij ter odnos, ki ga le-te oblikujejo z državo. Tako kot v prvem delu se na podlagi zastavljene hipoteze sprašujem o učinkovitosti delovanja samih neprofitnih organizacij, ki so na tem mestu širše zastavljene, a uporabljajo različna orodja za merjenje uspeha. Predstavim vidike in predloge, ki naj bi izboljšali delovanje neprofitnih organizacij. V tem delu prav tako uporabim metodo uporabe in analize sekundarnih virov.

V tretjem delu (4. poglavje) sledita pregled in analiza delovanja UNICEF-a, na kratko tudi nacionalnega odbora v Sloveniji, pregled UNICEF-ovih programov razvojne pomoči, vloge in pomena Konvencije o otrokovih pravicah, milenijskih razvojnih ciljev ter pregled prihodkov in porabe UNICEF-ovih sredstev po virih, geografskih območjih in po programih. Sledim modelu in hipotezi ter tako podrobneje raziščem orodje za merjenje učinkovitosti UNICEF-ove razvojne pomoči (t. i. kazalce razvoja). V tem poglavju znova uporabim metodo uporabe in analize primarnih in sekundarnih virov.

V četrtem delu (5. poglavje) pa podrobneje preučujem primer delovanja UNICEF-a v Afganistanu ter prikažem prehod s humanitarne na razvojno pomoč – obe obliki sta namreč temelj delovanja UNICEF-a. Pri obravnavanju tega poglavja uporabim metodo uporabe in analize primarnih in sekundarnih virov ter metodo intervjuja.

Šesto poglavje je namenjeno zaključku, sedmo predstavitvi uporabljene literature, v osmem poglavju pa so dodane priloge.

2. RAZVOJNA POMOČ

Mednarodna skupnost svoj značaj izrazito kaže v razmerjih odvisnosti nerazvitih (agrarnih dežel Azije, Afrike in Latinske Amerike) od razvitih industrijskih držav. Odnosi so bili ustvarjeni v procesih kolonializma in imperializma s sistematičnim prelivanjem presežne vrednosti iz nerazvitih delov sveta v kapitalistične dežele (Benko 2000a: 293). Ta razmerja med prevlado in odvisnostjo ter razvitostjo in nerazvitostjo umeščamo na raven razmerij med t. i. svetovnim Severom in svetovnim Jugom. Vanje se vpletajo politični in ekonomski odnosi, ki ekonomijo prikazujejo kot ključno za razumevanje razvoja in njegovega ustvarjanja (Benko 1997: 210). Svobodna trgovina je bila pomemben instrument za nastanek sistema neenakopravnih ekonomskih, političnih in drugih odnosov, v katerem je razvoj posameznih nacionalnih gospodarstev ustvarjal zaostajanje in nerazvitost drugih (Benko 2000a: 295-296). Spremenjeno mednarodno okolje je omogočilo postavitve problematike razvoja na prvo mesto in oblikovanje njej ustrežajočega programa. Spremembe mednarodnega okolja gre pripisati gibanju neuvrščenosti, politizaciji problematike razvoja in vse večjemu zavedanju dežel v razvoju, da je preseganje nerazvitosti in ustvarjanje razvoja stvar celotne mednarodne skupnosti (Benko 2000b: 342). Zavračanje razvoja pa po mnenju Brandta (1986: 6) vodi k bedi množic, h kaotičnim razmeram in konfliktom.

Dandanes nacionalne meje in razlike ne morejo zaježiti nevarnosti, prav tako ne smejo biti ovira, kadar gre za omejevanje in obvladovanje groženj. "Nekateri še vedno niso sposobni dojeti, da pomeni lakota nevarnost za nas vse" (Brandt 1986: 5-6). Vse več ljudi priznava, da sta postali beda množic in skrajna nerazvitost velik socialni izziv našemu času – kjer vlada lakota, ne moremo pričakovati miru. Kdor hoče preprečiti vojno, mora najprej pregnati revščino. V moralnem pogledu ni nobene razlike, ali so ljudje ubiti v vojni ali obsojeni na smrt od lakote. Za mednarodno skupnost – tako za preskrbljene posameznike kot za odgovorne vlade – je poleg zajezitve oboroževanja najpomembnejša naloga obvladanje splošne lakote in drugega siromaštva, ki bi se mu mogli izogniti (Brandt 1986: 11).

Razvoja ne moremo enačiti z ekonomskimi kazalci; zelo veliko je različnih mnenj o tem, kaj pomeni biti reven (Dickson 1997: 87). Prav tako je pri samem reševanju problema revščine pomembno, da si ne začnemo umišljati, da se da z radikalnimi strukturnimi spremembami družbenega reda enkrat za vselej odpraviti ta problem (Rus 1990: 214). Pri razvojni pomoči gre

za več kot samo za *pomoč revnim*. Gre za prihodnje naloge v svetovnem gospodarstvu (Brandt 1986: 19).

Brandt (1986: 58) meni, da je mogoče z relativno skromnim deležem sredstev doseči preobrat v boju z umrljivostjo otrok. Strokovnjaki iz UNICEF-a prepričljivo dokazujejo, da lahko z enostavno in poceni mešanico iz sladkorja, soli in vode vsak dan rešimo 20.000 otrok. Mešanica oz. oralna rehidracijska terapija (*Oral Rehydration Therapy - ORT*) preprečuje tudi diarejo, ki je za preživetje otrok zelo nevarna (Brandt 1986: 58).

2.1 Definicija in razumevanje razvojne pomoči

Institucionalno definicijo pomoči, ki je danes splošno sprejeta, je leta 1969 oblikoval Odbor za razvojno pomoč¹ (*Development Assistance Committee – DAC*), ki spada v okvir Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (*Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD*). DAC, katerega članice odobrijo 95 odstotkov celotne mednarodne razvojne pomoči v svetu, je uveljavil termin uradne razvojne pomoči (*Official Development Assistance – ODA*) (OECD 2008č):

Uradna razvojna pomoč je prenos sredstev v države v razvoju neposredno ali preko multilateralnih institucij, ki ga izvrši javni sektor in katerih glavni namen je spodbujanje gospodarskega razvoja in blaginje v državi prejemnici ter so koncesijski s koncesijsko stopnjo vsaj 25 odstotkov (izračunano po 10-odstotni diskontni stopnji).

Prenos sredstev je brezplačen ali koncesijski prenos tako finančnih sredstev kot znanja, osebja ali opreme, z izrazom *namen izboljšati položaj* razumemo vsak transfer, za katerega se javno ocenjuje, da je v dobro prejemniku, s pojmom *javne ustanove* pa razumemo državne ustanove. Te lahko prenos izvedejo neposredno, to je *bilateralna pomoč*, lahko pa prek mednarodnih organizacij, kar pa je *multilateralna pomoč*.

ODA označuje tisti del mednarodnih tokov kapitala, ki je iz javnih virov (*Official Development Finance – ODF*) in je namenjen državam v razvoju. ODF pa poleg ODA sestavljajo

¹ Odbor za razvojno pomoč je glavno telo, preko katerega Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj obravnava vprašanja sodelovanja z državami v razvoju (OECD 2008b). Prav tako je pomemben forum glavnih bilateralnih donatorjev, ki delujejo skupaj, da dosežejo čim višjo učinkovitost prizadevanj za trajnostni razvoj. Odbor za razvojno pomoč se osredotoča na dve glavni področji (OECD 2008a): (a) koliko mednarodno razvojno sodelovanje omogoča državam v razvoju, da sodelujejo v svetovnem gospodarstvu ter (b) možnosti prebivalstva, da premagajo revščino in v polni meri sodelujejo v svojih skupnostih.

tudi uradna pomoč (*Official Aid – OA*) za države v tranziciji in drugi javni tokovi (*Other Official Flows – OOF*), namenjeni tako državam v razvoju kot tudi državam v tranziciji.

ODA je torej namenjena državam v razvoju. Glede na bruto domači proizvod (BDP) na prebivalca te države razvrščamo v štiri skupine² (Ministrstvo za zunanje zadeve 2008):

1. najmanj razvite države,
2. druge države z nizkim dohodkom (BDP na prebivalca je manjši od 825 ameriških dolarjev (*United States Dollars – USD*) v letu 2004),
3. države z nižjim srednjim dohodkom (BDP na prebivalca je med 826 in 3.255 USD v letu 2004) ter
4. države z višjim srednjim dohodkom (BDP na prebivalca je med 3.256 in 10.065 USD v letu 2004).

Z ekonomskega vidika razvojno pomoč širše definiramo kot kakršenkoli pretok kapitala v manj razvite države, da le izpolnjuje dva kriterija (Todaro 1989: 481): (a) namen mora biti z vidika donatorja nekomercialen ter (b) za pomoč morajo veljati koncesijski pogoji, kar pomeni, da morata biti obrestna mera in doba povračila za izposojeni kapital manj ostri kot pod komercialnimi pogoji.

Po Mraku (2002: 555-6) je razvojna pomoč del mednarodnih tokov kapitala iz javnih virov in vključuje koncesijske kredite iz javnih virov³, nepovratna sredstva⁴ in druge javne razvojne finance⁵. Benko (1997: 266) pa opozarja, da je pomoč za razvoj ali razvojna pomoč precej težko opredeljiva kategorija, saj je meja med zunanjo pomočjo ter zunanjo trgovino pogostokrat zabrisana. Razumevanje pomena in motivov za razvojno pomoč je zahtevno, saj se sama definicija pomoči in pomena motivov razlikuje od države do države, od ene multilateralne agencije za razvojno pomoč do druge (Todaro 1989: 485). Razvojno pomoč država donatorica in država prejemnica razumeta različno. Ena glavnih kritik v literaturi o razvojni pomoči je, da se ta pomoč osredotoča skoraj izključno na motive in cilje držav donatoric, zelo malo pa upošteva razloge, zakaj države v razvoju pomoč sprejemajo in kaj želijo z njo doseči (Todaro 1989: 485).

² Seznam držav prejemnic ODA po skupinah je razdelan v Prilogi A.

³ Ang. *official concessional loans*.

⁴ Ang. *official grants*.

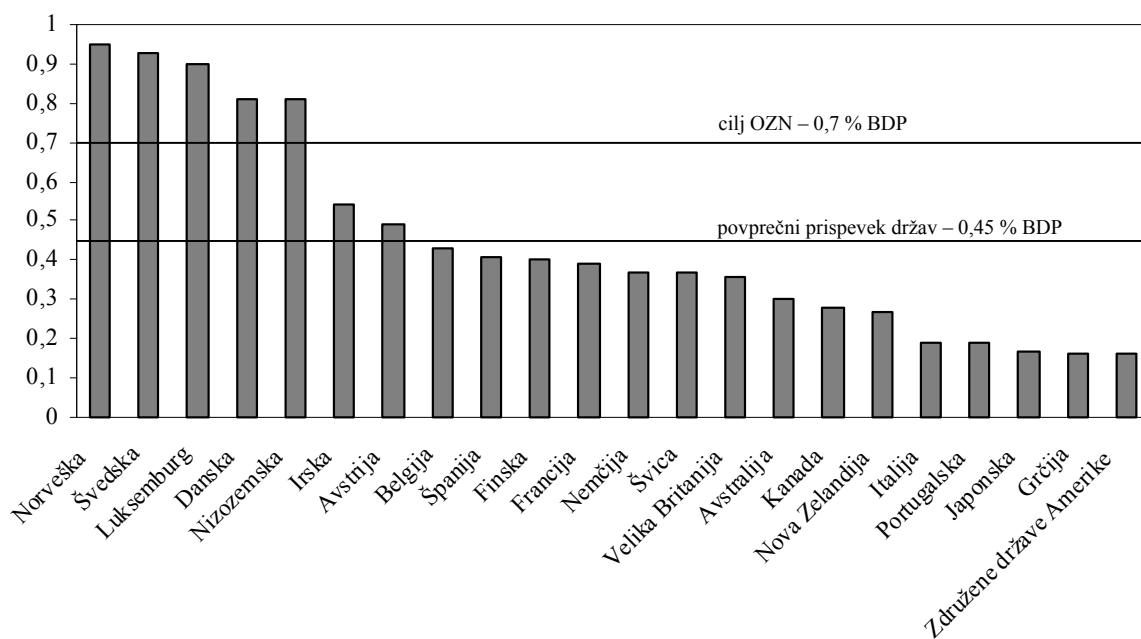
⁵ Ang. *other official development finance*.

2.1.1 Organizacija Združenih narodov in razvojna pomoč

Organizacija Združenih narodov (*United Nations Organization – UNO oz. OZN*) je bila prva mednarodna vladna organizacija, ki se je začela sistematično ukvarjati z vprašanjem razvoja. Leta 1965 je nastal Razvojni program Združenih narodov (*United Nations Development Program – UNDP*), šestdeseta leta 20. stoletja pa so razglasili za prvo desetletje razvoja. Eden izmed ciljev za vsako desetletje razvoja je bil letni transfer 0,7 odstotka BDP za razvojno pomoč oz. ODO. To zavezo so nato obnovili leta 1992 in 2002 (Mulama 2005). Leta 2004 je bilo povprečje 0,42 odstotka BDP, leta 2007 pa 0,45 odstotka. ODO vlade večinoma namenjajo v obliki donacij, ki jih nakažejo preko mednarodnih agencij in organizacij. Države donatorice imajo različne postopke, finančne omejitve, zahteve za poročanje in birokratske ovire, preko katerih letno namenijo omenjene donacije (Case Western Reserve University 2008).

Iz grafa 2.1.1.1, ki kaže pregled največjih držav donatoric, je razvidno, da je v letu 2007 zgolj pet držav izpolnilo (in celo preseгло) obvezo.

Graf 2.1.1.1: ODA v letu 2007

Vir: OECD 2008b.

Ker pa se pri razumevanju razvoja, kot je rečeno v uvodu, ne smemo omejevati zgolj na ekonomski vidik, je na tej točki potrebno vpeljati novo komponento, tj. komponento izboljšanja

kakovosti življenja ljudi. Seveda moramo vedeti, kaj pomeni živeti smiselno življenje v določenem okolju, to pa se od družbe do družbe razlikuje. Kakovost življenja je več kot zgolj kvantitativna analiza življenjskih razmer revnih, saj vključuje tudi nematerialne vidike, ki nam govore o tem, koliko možnosti imajo člani družbe ter kako čutijo. Ne gre zgolj za imeti, temveč tudi za biti. O tem, kaj pomeni biti reven, so mnenja različna (Dickson 1997: 85-87). UNDP je tako za merjenje kazalcev razvoja pripravil t. i. indeks človekovega razvoja (*Human Development Index – HDI*). To je sestavljen indeks, ki meri povprečne dosežke treh dimenzij človeškega razvoja (Svetovna banka 2008):

- a) pričakovana življenjska doba⁶;
- b) odstotek pismenosti (odraslega) prebivalstva⁷ in odstotek prebivalstva v procesu izobraževanja⁸; zajema prebivalstvo nad 15. letom starosti, ki je pisмено ter celoten delež prebivalstva, ki je v procesu izobraževanja;
- c) bruto družbeni proizvod na prebivalca⁹.

To so glavni trije kazalci, ki že vključujejo tudi BDP in se tako povezujejo z ekonomskim vidikom. Kljub nekaterim omejitvam HDI postavlja okvirje za merjenje družbenega in gospodarskega razvoja: glede na določeno najmanjšo in največjo vrednost vsake dimenzije (vrednosti med 0 in 1), je mogoče razvrstiti države¹⁰ po omenjenih vrednostih (UNDP 2008).

Na podlagi podobnih kazalcev bom kasneje merila uspešnost UNICEF-ovega delovanja v Afganistanu. UNICEF, kot bomo kasneje videli, med drugim uporablja kazalce umrljivosti otrok do petega leta starosti, umrljivost dojenčkov do prvega leta starosti, pričakovano življenjsko starost ob rojstvu, odstotek otrok, vpisanih v osnovno šolo ter prav tako BDP na prebivalca.

2.1.2 Humanitarna pomoč

Ideja o humanitarni pomoči se je uradno pojavila sredi 19. stoletja, na podlagi vrednot, kakršne so dobrotelost, altruizem in solidarnost. Tem vrednotam pripisujejo veliko pomembnost svetovne religije, zaslediti pa jih je že pri filozofih, kot sta Aristotel in Cicero (Nedič 2007: 16). Humanitarno pomoč je potrebno jasno ločiti od razvojne pomoči, ki skupaj s prvo tvorita zunanjo pomoč. Krovni cilj razvojne pomoči je dolgoročno zmanjševanje revščine

⁶ Ang. *life expectancy*.

⁷ Ang. *adult literacy rate*.

⁸ Ang. *gross enrolment ratio*.

⁹ BDP na prebivalca (*GNP per capita*) je vsota vseh vrednosti končnih proizvodov in storitev v določenem gospodarstvu v enem letu na prebivalca. Vir: China Daily 2008.

¹⁰ Priloga B - razvrstitev HDI po državah.

(in posledic le-te), cilj humanitarne pomoči pa kratkoročno zmanjšanje trpljenja oz. pomanjkanja. O humanitarni pomoči govorimo takrat, ko so izpolnjeni naslednji kriteriji (Nedič 2007: 13): (a) ogroženo je preživetje ljudi; tj. trpljenje do takšne mere, da že ogroža sam obstoj prizadetih; (b) obstaja potreba po pomoči: prebivalstvo v nesreči potrebuje sredstva za preživetje (zaščito, hrano, zdravstveno oskrbo), česar mu lokalna skupnost sama ne zmore zagotoviti pravočasno in učinkovito; (c) element prostovoljstva: pomoč je posredovana nesebično in brez obveznosti; tisti, ki pomaga, ni prisiljen in ni pod pritiskom zakonov, niti ne pričakuje povračila, ugodnosti ali nadomestila za svoje delo; (d) element institucionalizma: pomoč zagotavljajo organizacije.

Naloge humanitarne pomoči pa so (Nedič 2007: 13-14): (a) zagotoviti preživetje: po naravni nesreči in med vojno se humanitarne organizacije kolikor mogoče hitro odzovejo in z najnujnejšimi sredstvi poskrbijo za preživetje ogroženih oseb (pitna voda, hrana, zdravila, zdravstvena oskrba, oblačila, odeje, šotori, začasna bivališča); (b) rekonstrukcija: obnova osnovne infrastrukture (bivališča, ceste, mostovi, vodovodi, vodne črpalke, bolnišnice in šole, elektrika); (c) rehabilitacija: poleg materialne obnove tudi socialna rehabilitacija (skrb za notranje razseljene osebe in begunce; reintegracija nekdanjih vojakov v družbo, zdravljenje travm, usposabljanje za poklic in izobraževalni programi, ki pospešijo ekonomijo in družbeni razvoj); (d) preventiva: poleg odprave posledic krize in normaliziranja socialnega in materialnega stanja, si humanitarne organizacije prizadevajo za dolgoročen uspeh; humanitarna akcija more preprečiti naslednjo krizo oz. zmanjšati škodo, ki bi pri nesreči lahko nastala.

V poglavju o UNICEF-ovem delu v Afganistanu bom podrobneje raziskala prehod od humanitarne na razvojno pomoč, v nadaljevanju pa se osredotočam zgolj na razvojno pomoč.

2.2 Oblike razvojne pomoči

Razvojna pomoč ima več oblik (subvencije, posojila pod koncesijskimi pogoji ipd.) ter je uporabljena za vrsto različnih namenov. Kot že omenjeno, je pomoč lahko bilateralna (takšna je večina) ali multilateralna (pretaka se skozi mednarodne institucije, kot so UNICEF, Mednarodni denarni sklad¹¹ ali Svetovna banka¹²). Vse od druge svetovne vojne dalje gredo posojila in subvencije v manjši meri za humanitarno pomoč, zvečine pa so namenjeni za gospodarski razvoj (Kegley in Wittkopf 1995: 272). Todaro (1989: 482) pa je mnenja, da se koncept razvojne pomoči uporablja v širšem pomenu in zato zajema vse uradne subvencije in koncesijska posojila,

¹¹ Ang. *International Monetary Fund – IMF*.

¹² Ang. *World Bank – WB*.

v denarju ali materialu, ki so v glavnem usmerjeni k prenosu sredstev iz razvitih v manj razvite države.

Za bilateralno pomoč je značilna vezanost sredstev na različne pogoje, ki jih postavi država donatorica. Pomoč je lahko vezana glede na izvor, v tem primeru je potrebno sredstva porabiti z nakupi proizvodov in storitev države donatorice. Druga oblika vezanja pomoči zahteva, da se sredstva porabijo za določen projekt, npr. za izgradnjo ceste (Todaro 1989: 483-485). Od zgodnjih osemdesetih let 20. stoletja poznamo t. i. pogojevanje, ki od države prejemnice zahteva reforme gospodarskega sektorja in spremembe v političnem sistemu. V devetdesetih letih se zahtevam po stabilizaciji plačilne bilance in liberalizaciji pridružijo tudi dobro upravljanje države in zahteve po demokratizaciji ter spoštovanju človekovih pravic (Burnell 1997: 21).

Države v razvoju morda dajejo prednost trgovini pred pomočjo, vendar ima pomoč daljšo dediščino v odnosih med bogatimi in revnimi državami. Po mnenju avtorjev Kegleyja in Wittkopfa (1995: 271) države v razvoju pomoč vidijo bolj kot moralno obveznost bogatih držav do revnejših, ki je posledica prikrivanja nepravice iz zgodovine imperializma.

2.3 Akterji na področju razvojne pomoči

Glavne akterje na področju zagotavljanja sredstev, izvajanja in sprejemanja razvojne pomoči lahko razvrstimo po njihovem uradnem statusu: suverene države in njihove agencije ter nevladne, zasebne in mednarodne organizacije. Lahko pa jih razporedimo v skupine glede na njihovo vlogo: donatorji zagotavljajo sredstva, izvršitelji zagotavljajo storitve oz. pomoč, prejemniki pa so deležni obojega, sredstev in pomoči. Oblik in velikosti akterjev na področju razvojne pomoči je več: države donatorice, države prejemnice, ustanove donatorice, nevladne izvršilne agencije, profitna svetovalna podjetja, manjše zasebne organizacije prejemnice ter posamezniki (Saumik 2004).

Akterji iz zasebnega sektorja podpirajo komercialne investicije, ustanove, nevladne organizacije ter zasebne prostovoljne organizacije, delujejo skupaj z revnimi skupnostmi na lokalni ravni in uresničujejo projekte, ki jih države ne morejo ali ne želijo izpeljati z bilateralnimi ali multilateralnimi razvojnimi programi (Tisch 1994: 55).

2.4 Učinkovitost in sprejemanje razvojne pomoči

Učinkovitost razvojne pomoči razkriva, da je pomoč lahko izjemno učinkovita, popolnoma neučinkovita ali ima vse pojavne oblike med tema skrajnostma – odvisno od institucij ter

izvajalcev (Svetovna banka 2008). Nekateri ekonomisti so mnenja, da pomoč iz tujine zavira razvoj, namesto da bi ga pospeševala. Vendar je zmotno misliti, da pomoč, ki jo dobijo države v razvoju od drugih držav, bolj škodi kot koristi, kljub temu, da so obstajali tudi veliki projekti, za katere se je izkazalo, da niso posebno smiselni (Brandt 1986: 75-76).

Učinkovitost razvojne pomoči je predmet širših razprav, ki presegajo namen te naloge. Po eni strani t. i. ekonomski tradicionalisti zatrjujejo, da je pomoč potrebna za rast in strukturno preobrazbo v mnogih državah v razvoju. Po drugi strani pa obstajajo argumenti, da pomoč ne podpira hitrejše rasti, temveč jo lahko celo zavira, saj namesto da bi domače varčevanje in investicije dopolnjevala – jih zamenja. Razvojno pomoč dalje kritizirajo zaradi osredotočanja na razvoj sodobnega sektorja, kar naj bi povečevalo razliko med življenjskim standardom bogatih in revnih v državah v razvoju. Nekateri celo trdijo, da namesto zmanjševanja razlik, nastajajo nove (Todaro 1989: 491).

Izkoreninjenje revščine, zmanjševanje neenakopravnosti ter splošno dvigovanje življenjske ravni širše množice prebivalcev držav v razvoju se lahko izkaže kot dejanje v lastnem interesu razvitih držav, vendar ne zaradi humanitarnih idealov, temveč zaradi spoznanja, da dolgoročno gledano ne moreta obstajati dve prihodnosti človeštva, ena zelo bogata, druga zelo revna, ne da bi se razrasel konflikt svetovnih razsežnosti. Mednarodni ekonomski red se lahko razvija na temelju tako zunanje pomoči kot tudi zasebnih investicij, kombinacija obojega pa prinese dolgoročen prispevek k razvoju t. i. tretjega sveta (Todaro 1989: 496).

Collier in Dollar (1999) menita, da je prvo načelo učinkovite razvojne pomoči dodelitev le-te državam, ki so revne. To je sicer očitno, vendar avtorja trdita, da države donatorice v tem niso dovolj uspešne. Preveč pomoči je dodeljene strateškim partnerjem, ki so pogosto srednje razvite države.

Podobnega mnenja so avtorji Kanbur, Sandler in Morrison (1999), ki učinkovitost gospodarske rasti, razvoja in zmanjšanja revščine ocenjujejo negativno. Svoje mnenje utemeljujejo z dejstvi, da je pomoč pogosto podprta s političnimi in ne razvojnimi cilji, da je *lastništvo* nad razvojnimi projekti in programi premalokrat zaupano državam prejemnicam ter da ni zadostne koordinacije med državami donatoricami.

Poglavitni izziv za današnjo konvencionalno državno orientirano razvojno pomoč je torej uskladitev različnih pogledov na strategije razvoja in zmanjšanja revščine, izboljšanje koordinacije in zmanjšanje odvisnosti od pomoči. Potreben je bolj korenit pristop, da bodo donatorji resnično prepustili nadzor vladam držav prejemnic ter spodbudili oblikovanje razvojne strategije ob splošnih dialogih z državami ter med državami, namesto s specifičnimi programi in

projekti. Vezanje denarja na specifične projekte, politične reforme ali nabavne pogodbe se mora končati (*ibid.*)

Razlogi, zakaj so države tretjega sveta naklonjene sprejemanju pomoči tudi ob najbolj strogih in omejujočih pogojih, so dosti manj raziskani kot razlogi, zakaj donatorji zagotavljajo pomoč. Države v razvoju težijo k razvojni pomoči predvsem zaradi treh razlogov. Glavni je gospodarske narave v konceptu in praksi. Države tretjega sveta pogosto nekritično sprejemajo zamisel, da je pomoč bistvenega in odločilnega pomena za razvojni proces in gospodarsko rast. Konflikti se večinoma ne pojavljajo zaradi nestrinjanja o vlogi pomoči, temveč zaradi zneska in pogojev. Države v razvoju težijo k čim višji pomoči v obliki subvencij ter nizkoobrestnih posojil s čim manj obveznostmi (Todaro 1989: 490-491).

Dva manjša, a pomembna dejavnika, zakaj države v razvoju iščejo pomoč, sta politični in moralni dejavnik. V nekaterih državah obe strani, tako država donatorica kot tudi prejemnica, v pomoči vidita le orodje, ki bo zagotovilo vodstvu večjo politično moč, da zatre opozicijo in zadrži oblast. Tako na temelju osnovne humanitarne odgovornosti bogatih do revnih, kot tudi na temelju prepričanja, da so bogate države revnim dolžne denar, ki naj jim olajša vest zaradi izkoriščanja v preteklosti, mnogi zagovorniki razvojne pomoči v razvitih in v nerazvitih državah verjamejo, da so razvite države dolžne podpreti gospodarski in socialni razvoj tretjega sveta (*ibid.*).

Učinki razvojne pomoči, kot sta jih prepoznala Burnell (1997: 17) in Todaro (1997: 554), so na kratko:

- razvojna pomoč dopolnjuje omejene domače vire,
- je katalizator, ki spodbudi in pritegne tokove iz drugih naslovov,
- pomaga pri strukturni transformaciji gospodarstva,
- pomaga odstranjevati pomanjkljivosti v gospodarstvu,
- pripomore k dvigu gospodarske rasti ter
- omogoča prenos veščin in analize politik za boljše gospodarsko upravljanje.

V nadaljevanju želim prikazati osnovne značilnosti neprofitnih organizacij, njihovo vlogo v družbenem prostoru ter merjenje učinkovitosti njihovega delovanja.

3. NEPROFITNE ORGANIZACIJE

3.1 Opredelitev neprofitnih organizacij

»Neprofitna je organizacija, v kateri noben deležnik ali skrbnik ne more imeti izgube ali dobička; po navadi obstaja zaradi dobrodelnih, humanitarnih ali izobraževalnih ciljev. Tovrstna združenja so izvzeta iz davkov na dobiček podjetja (razen ločenih poslovnih prihodkov), donacije tem združenjem pa so lahko predmet davčnih olajšav« (Friedman 2000: 463). Neprofitna organizacija je torej nasprotje profitni, tj. podjetju. Po Rusu (v Možina in drugi 1994: 959) je neprofitna organizacija skupni pojem za javno upravo, družbene dejavnosti in prostovoljne organizacije, ki poslujejo brez dobička ali z njim, vendar cilj njihovega poslovanja ni dobiček, če pa do njega pride, z njim ne razpolagajo po svobodni presoji, ampak ga vlagajo nazaj v dejavnost organizacije; uporabijo ga za razširitev dejavnosti ali pa za dvig kakovosti svojih storitev. Cilj neprofitne organizacije so spremembe v kakovosti življenja: ozdravljen človek, otrok, ki dobi nove priložnosti za svoj razvoj, ohranjeno okolje, spoštovanje človekovih pravic in podobno. Smith, Baldwin in White (v Connors 1988: 1.4) navajajo, da so neprofitne organizacije lahko neformalne (nestrukturirane skupine in društva) ali formalne (strukturirane organizacije z jasnim vodstvom, nazivom in članskimi omejitvami). Med neprofitnimi in profitnimi organizacijami obstaja veliko pomembnih razlik. Profitne organizacije imajo zelo jasen namen: doseganje dobičkov, ki ga razdelijo lastniki in so v dejavnostih, kako to doseči, zelo svobodni. Podjetje lahko menjava vrsto izdelkov, storitev, prodaja ali kupuje druga podjetja, vse to za večjo finančno korist. Po drugi strani pa so neprofitne organizacije (dobrodelne, izobraževalne, kulturne ali kakršnekoli druge) dosti bolj omejene in njihova dejavnost manj prilagodljiva (Powell in Friedkin v Powell 1987: 180).

Bistveni element neprofitnih organizacij je prostovoljna dejavnost. V širšem smislu to pomeni kolektivno obliko posamezne prostovoljne dejavnosti (Smith, Baldwin in White v Connors 1988: 1.3). Pojem neprofitno delovanje se tako nanaša na služenje splošnemu družbenemu interesu, ki je povsem legitimno operacionaliziran kot javni in kot skupni interes. Organizacije, ki si postavijo služenje javnemu ali skupnemu interesu za temeljni cilj svojega obstoja in delovanja, so neprofitne organizacije. Splošni družbeni interes, operacionaliziran kot javni interes, uresničujejo s svojim delovanjem tako javne (ker so jih ustanovile javne avtoritete), kot tudi zasebne (ustanovile so jih zasebne fizične in pravne osebe) neprofitne organizacije.

Rezultati delovanja in ciljev, ki so v javnem interesu, so javno dobro, katerega bistvo je v tem, da je dostopno vsem pod enakimi pogoji (Kolarič in drugi 2002: 10-12).

Neprofitni sektor v različnih državah imenujejo različno, ima pa tudi različno vsebino. Najbolj znane pojme navaja Kamnar (1999: 30):

- Neprofitni sektor, ki je najpogostejši v ZDA, poudarja, da te organizacije ne obstajajo zaradi pridobivanja dobička, če pa ga ustvarijo, ga ne smejo deliti.
- Neodvisni sektor, ki poudarja neodvisnost od vlade in trga, vendar pa so te organizacije finančno odvisne tudi od državnih in podjetniških dotacij.
- Dobrodelni sektor, ki poudarja donacije v humanitarne oz. dobrodelne namene. Te organizacije najpogosteje nimajo lastnih finančnih virov.
- Prostovoljni sektor poudarja vlogo prostovoljnega dela v teh organizacijah, vendar pa večji del dela v njih kljub temu opravijo profesionalni stalno zaposleni in plačani delavci.
- Neobdavčeni sektor poudarja, da imajo tovrstne organizacije razne davčne olajšave in izjeme pri davčnih bremenih v primerjavi s profitnim sektorjem.
- Nevladne organizacije poudarjajo ločenost delovanja od vlade in vladnega vpliva.
- Socialna ekonomija poudarja vlogo ustanov, kot so hranilnice, zadruge, zavarovalne ustanove in podobno.
- Tretji sektor navaja, da poleg države in zasebnega sektorja obstaja še en sektor, ki enakovredno prispeva k razvoju, poudarja pa tudi nujnost sodelovanja in povezovanja vseh treh sektorjev za skladnejši razvoj.

V Sloveniji ni zakonsko določene opredelitve pojma neprofitna organizacija. Še manj je mogoče najti poenoteno uporabo v praksi. V pravnih predpisih, literaturi in javnosti se uporabljajo različni izrazi, ki pa se med seboj lahko zelo razlikujejo – od nevladne organizacije, civilne družbe, neprofitne organizacije, društva, zavoda, do ustanove, nepridobitne organizacije, prostovoljne organizacije, zasebne organizacije, organizacije civilne družbe in podobno (Črnak-Meglič 1998: 20).

Tako kot pri nas tudi v svetu obstaja več definicij neprofitnih organizacij in vsaka od njih uporablja za razlikovanje druga merila (Vrečko 2003: 7-8):

- Pravna definicija je zapisana v zakonih različnih držav. Ker pa imajo posamezne države specifične pravne sisteme in pravno ureditev, takšna definicija otežuje primerjavo na mednarodni ravni.

- Ekonomska definicija opredeljuje področje glede na vir prihodkov in uvršča med neprofitne organizacije tiste, pri katerih več kot polovico prihodkov pokrivajo donacije podpornikov in članov. Spornost te definicije je potrdila primerjalna analiza virov prihodkov neprofitnih organizacij, saj v praksi neprofitnih organizacij s takšno strukturo prihodkov praktično ni.
- Funkcionalna definicija med neprofitne organizacije uvršča tiste zasebne in nevladne organizacije, ki imajo splošnokoristne/javne namene. Takšnega razlikovanja ne upoštevajo v vseh državah, zato je uporabnost te definicije omejena.
- Strukturalno-operacionalna definicija za osnovo uporablja več kriterijev. Med neprofitno-volonterske organizacije uvršča tiste organizacije, ki:
 - › so ustanovljene formalno in imajo določeno stopnjo organizacijske nepretrganosti,
 - › so zasebne, ustanovijo jih nevladni akterji,
 - › so neprofitno-distributivne (morebitne presežke prihodkov uporabljajo le za uresničevanje svojega poslanstva in programa),
 - › so vodene in upravljane samostojno ter
 - › vključujejo določeno količino prostovoljnega dela.

Navedeni kriteriji v posameznih organizacijah v resnici variirajo, ne glede na to pa morajo biti pri uvrstitvi organizacije vsaj v določeni meri navzoči prav vsi.

Strukturalno-operacionalna definicija je najširše sprejeta, saj je njena prednost v tem, da zajema širšo množico organizacij in s tem zagotavlja dobro osnovo za primerjavo. Tipi pravnih oseb, ki jih lahko v Sloveniji v skladu s to definicijo uvrstimo med neprofitne organizacije, so društva, fundacije, zasebni zavodi, družbe z omejeno odgovornostjo, zadruga in cerkvene organizacije (Vrečko 2003: 8). Mednje sodi tudi UNICEF.

Ustanavljanje, prenehanje in delovanje neprofitnih organizacij v Sloveniji določajo različni zakoni. To so Zakon o društvih (Uradni list RS, št. 60/95), Zakon o ustanovah (Uradni list RS, št. 60/95), Zakon o zavodih (Uradni list RS, št. 12/91), Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 30/93) in drugi. Poleg statusne zakonodaje pa je za neprofitne organizacije pomembna tudi druga zakonodaja, zlasti tista, ki ureja posamezne dejavnosti in določa pogoje za opravljanje te dejavnosti (Trstenjak 1998: 59-61).

3.2 Poslanstvo sektorja neprofitnih organizacij

Sektor neprofitnih organizacij je eden treh glavnih stebrov sodobne družbe s povsem lastno identiteto in socialno funkcijo, neodvisno od državnega in gospodarskega sektorja. Vloga sektorja neprofitnih organizacij je nezamenljiva, saj je samostojni socialni podsistem, s funkcijami, ki se ne morejo in ne smejo izvajati v drugih podsistemih. Pomembnost sektorja se v družbi ne izraža le v kvalitetah, ki jih predstavlja, pač pa predvsem v možnosti njihovega udejanjanja. Na teh izhodiščih temelji poslanstvo sektorja, ki v družbi izpolnjuje funkcije¹³ izgradnje skupnosti in demokratičnosti, varnosti, izražanja, inovacije in storitve (Vrečko 2003: 20).

Drucker (1990: 33) je do obstoja neprofitnih organizacij nekoliko kritičen, saj je mnenja, da neprofitne institucije obstajajo zavoljo svojega poslanstva. Obstajajo, da bi izboljšale odnose v družbi in življenje posameznika. To pomeni, da šele ko razumemo njihovo poslanstvo ter potrebe družbe in posameznikov v njej, ki jih te organizacije zadovoljujejo, zmoremo razumeti tudi organizacijo in njeno vlogo v družbi.

3.3 Klasifikacija neprofitnih organizacij

Organizacije lahko razlikujemo na podlagi različnih meril (Kolarič in drugi 2002). Tako z vidika namena njihovega obstoja in poslanstva delimo organizacije na profitne in neprofitne, z vidika lastništva pa jih delimo na javne neprofitne organizacije (ustanoviteljica in lastnica je država) in zasebne neprofitne organizacije (ustanovitelji in lastniki so zasebne fizične in pravne osebe).

Glede na tretje merilo, ki se nanaša na formalnopravno priznani neprofitni status, pa je mogoče vse zasebne neprofitne organizacije razdeliti na dve temeljni skupini (*ibid.*):

1. Skupina tistih, ki jim je formalno-pravno priznan status delovanja v javnem interesu. V tej skupini so najpogostejši tipi: društva ali združenja (ki delujejo v dobro posameznikov in skupin izven samih organizacij), zasebni zavodi, fundacije in skladi, socialna podjetja, verske in cerkvene organizacije ipd. V to skupino sodi tudi UNICEF.
2. Skupina tistih, ki delujejo v skupnem interesu svojih članov. V tej skupini zasebnih neprofitnih organizacij pa najdemo naslednje tipe: članske klube, društva in združenja

¹³ Funkcija UNICEF-a v zgodnjem obdobju delovanja je bila nuditi humanitarno pomoč in pomoč pri obnovi porušene Evrope. Po letu 1950 je svojo pomoč razširil na države v razvoju in svoje programe zastavil dolgoročno in razvojno (UNICEF Slovenija 2008č).

(športna, kulturna, poklicna), članske zadruga oz. kooperative, zbornice in druga poslovna združenja, sindikate, politične stranke ipd.

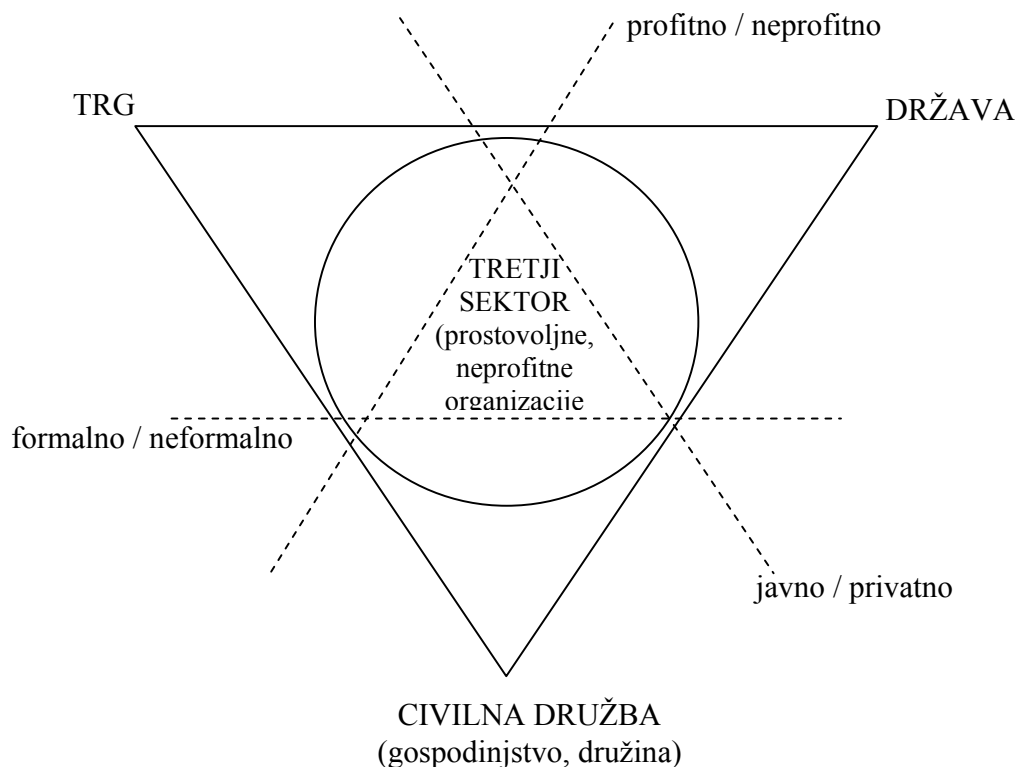
Deacon (1997: 156-158) neprofitne organizacije deli na nadnacionalne (*supranational*), mednarodne (*international*), nacionalne (*national*) ter lokalne (*local*). Najbolj izpopolnjena in tudi najbolj primerljiva pa je Mednarodna klasifikacija neprofitnih organizacij (*International Classification of Nonprofit Organizations - ICNPO*). Opredeljenih je 12 področij, na katerih delujejo zasebne neprofitne organizacije, te pa so še dodatno razdeljene na 24 podpodročij, na katerih delujejo različni tipi organizacij. Na ravni tipov klasifikacija ni standardizirana zaradi prevelike raznovrstnosti po posameznih družbah (Salamon in Anheier v Kolarič in drugi 2002: 28). Področja delovanja neprofitnih organizacij po Mednarodni klasifikaciji ICNPO tako so (Kolarič in drugi 2002: 29): (a) kultura in umetnost ter rekreacija in šport; (b) izobraževanje in raziskovanje; (c) zdravstvo; (d) socialno varstvo; (e) zaščita okolja in varstvo živali; (f) razvoj lokalnih skupnosti in stanovanj; (g) pravo, zagovorništvo in politika; (i) zbiranje sredstev in promocija prostovoljstva; (j) mednarodno delovanje; (k) religija; (l) poslovno in poklicno združenje; (m) drugo, česar ni mogoče uvrstiti v nobeno od omenjenih področij.

3.4 Umestitev neprofitnih organizacij v družbeni prostor in trikotnik blaginje

V neprofitni sektor spadajo vse tiste organizacije, ki ne sodijo v javni sektor, ki se ne konstituirajo na trgu kot zasebne profitne organizacije in ki niso plod neformalnega združevanja ljudi (Vojnovič 1996: 4). Prav zaradi te raznolikosti je težko določiti njegove skupne lastnosti, umestitev v družbeni prostor in pa enotno definicijo (*ibid.*).

V literaturi se kot osnova za opredelitev in umestitev neprofitnih organizacij v družbeni prostor uporablja koncept t. i. trikotnika blaginje (glej shemo 3.4.1), ki ga je v začetku devetdesetih let 20. stoletja oblikoval Pestoff.

Shema 3.4.1: Trikotnik blaginje

Vir: Pestoff v Črnak-Meglič 2000: 26.

Iz tega koncepta je mogoče razbrati, da v modernih družbah obstajajo tri sfere, iz katerih pridobivamo resurse za zadovoljitev potreb – trg, država in civilna družba. Za vsako od treh sfer veljajo posebni načini in instrumenti, po katerih se zagotavljajo resursi: instrument trga je denar, instrument države je moč in instrument civilne družbe je solidarnost. Znotraj presečišča teh treh sektorjev, torej trga kot zasebnega profitnega sektorja, države kot javnega sektorja in civilne družbe kot neformalnega sektorja, pa je sektor, v katerem so tako skupine samopomoči in kooperative kot tudi prostovoljne in nevladne neprofitne organizacije (Kolarič 1997: 17). Neprofitne organizacije se od entitet, ki sodijo v neformalni sektor, razlikujejo po višji stopnji formalnosti; od organizacij, ki sodijo v komercialni sektor po neprofitnem principu svojega delovanja; od javnih organizacij pa po tem, da so njihovi ustanovitelji privatne osebe. Značilnost tega sektorja je tudi tesna povezanost z drugimi sektorji. Povezanost med državo in neprofitnimi organizacijami se kaže v pretoku virov oziroma dohodkov. Ti so lahko neposredni (dotacije, nakupi servisov ali storitev) ali posredni (davčne olajšave, refundacije plačil za storitve). Povezave s komercialnim sektorjem se kažejo v prostovoljnih prispevkih in sponzoriranju kot

pomembnem viru prihodkov neprofitnih organizacij. S sfero civilne družbe oziroma sfero skupnosti pa se neprofitna organizacija povezuje prek volonterskega vložka in virov prihodkov (donacij) (Kolarič in drugi 2002: 17-19).

Sektor neprofitnih organizacij je pomemben instrument demokratizacije in pluralizacije odnosov, razširitve individualnih možnosti in svobodne izbire posameznikov ter povečanja aktivne participacije v moderni družbi (Črnak-Meglič in Vojnovič 1997: 153). Brown in Moore (2001: 569) sta podobnega mnenja, saj trdita, da so mednarodne neprofitne organizacije na državni ravni zavzele pomembno vlogo pri promoviranju družbenega, ekonomskega in političnega razvoja. Njihovo navzočnost v vlogi družbenih akterjev pa šibi slaba povezava med njihovim delom na ravni prebivalstva ter širšim družbeno-političnim sistemom in institucionalnimi strukturami, znotraj katerih so vpleteni (Sanyal 2006: 66).

3.5 Viri financiranja neprofitnih organizacij

Financiranje je zagotovo ena ključnih posebnosti upravljanja neprofitnih organizacij. Davis in Etchard (v Marega in Šepec 1998: 16-21) menita, da je za stabilno financiranje organizacije potrebno osredotočanje na organizacijo v širšem pomenu in ne le na posamezne aktivnosti oziroma projekte, saj to onemogoča prepoznavanje številnih dejavnikov, ki prispevajo k stabilnosti organizacije. Neprofitne organizacije so pri iskanju stabilnega financiranja za svoje delovanje omejene že s samimi možnostmi za pridobivanje virov, s trajanjem virov in dodatnimi omejitvami, ki jih viri postavljajo.

Med glavne vire financiranja neprofitnih organizacij uvrščamo (Kolarič in drugi 2002: 123):

- plačila za storitve: med plačila za storitve uvrščamo prihodke iz neprofitne dejavnosti, prihodke iz profitne dejavnosti, članarine in druge prihodke;
- dotacije in subvencije države: to so prihodki iz javnih virov, subvencije države, občin in skladov (loterije);
- zasebne donacije in prispevke posameznikov, podjetij in fundacij: med prihodke od donacij uvrščamo donacije podjetij, posameznikov, fundacij, dotacije sorodnih organizacij in zapuščine.

Glede na to, kateri vir prevladuje, je mogoče oblikovati tri glavne modele financiranja neprofitnih organizacij (Kolarič in drugi 2002: 123): (a) model dominacije prihodkov iz lastne dejavnosti; (b) model dominacije državnega financiranja; (c) model dominacije zasebnih donacij.

3.6 Odnosi med državo in neprofitnimi organizacijami

V Sloveniji prevladuje model dominacije države, v katerem ima država primarno vlogo pri financiranju in produkciji javnih dobrin in storitev, vloga neprofitnih organizacij pa je obrobna (Kolarič in drugi 2002: 127). Model dominacije države je model odnosov med državo in neprofitnim sektorjem, v katerem sta Kuhnle in Selle (v Kolarič 1997: 20) oblikovala štiri tipe odnosov med državo in neprofitnimi organizacijami na osnovi dveh dimenzij – bližine in oddaljenosti med vlado in prostovoljnimi organizacijami (v smislu komunikacij in kontaktov) ter odvisnosti in neodvisnosti med njimi (v smislu financiranja in kontrole).

Na podlagi te tipologije je mogoče identificirati štiri tipe odnosov med državo in neprofitnimi organizacijami (Kuhnle in Selle v Kolarič in drugi 2002: 131):

- odnosi integrirane odvisnosti: neprofitna produkcija je integrirana v sistem blaginje, neprofitne organizacije pa so finančno odvisne od države in imajo določeno stopnjo avtonomnosti;
- odnosi ločene odvisnosti: neprofitne organizacije so od države oddaljene v komunikacijah in stikih, so pa precej odvisne od javnega financiranja; država jih tudi nadzira;
- odnosi integrirane avtonomnosti: neprofitne organizacije so avtonomne, na javno politiko skušajo vplivati v stvareh, ki jih zadevajo, pri tem pa niso integrirane v procese odločanja in izvajanja;
- odnosi ločene avtonomnosti: sodelovanja med neprofitnimi organizacijami in državo skorajda ni, hkrati pa je majhen tudi nadzor države nad neprofitnimi organizacijami.

Kramer (v Črnak-Meglič 2000: 97) je na osnovi empirične analize značaja, ciljev in dejavnosti neprofitnih organizacij v različnih državah opredelil štiri različne vloge: vlogo pionirja oziroma inovatorja pri razvijanju socialnih programov, vlogo zagovornika interesov skupin v odnosu do države, vlogo zaščitnika vrednot prostovoljstva in participacije državljanov ter vlogo producenta kolektivnih dobrin in storitev.

3.7 Uspešnost in učinkovitost neprofitnih organizacij

Neprofitne organizacije, katerih glavni cilj je izvajanje razvojne pomoči (ena takih organizacij je tudi UNICEF¹⁴) merijo svoj razvoj glede na učinek na prejemnike razvojne pomoči, njihove družine in skupnosti, znotraj katerih živijo (Woller in Parsons 2002: 419). Učinkovitost razvojne pomoči je predmet velikih nestrinjanj. Ekonomista Peter Bauer in Milton Friedman sta v 60-ih letih trdila, da je pomoč neučinkovita. Mnoge ekonomske študije v preteklih letih so podprle tezo, da razvojna pomoč nima vpliva na hitrost razvoja držav. Negativni učinki pomoči lahko vključujejo neuravnovešeno zvišanje vrednosti prejemnikove valute, porast korupcije ter škodljive politične učinke, kot so odložitev nujnih gospodarskih in demokratičnih reform (Svetovna zdravstvena organizacija 2005).

Dandanes financerji in pritiski političnega okolja od neprofitnih organizacij zahtevajo jasne izkaze uspeha in učinkovitosti njihovega dela. V vladi in javnosti prevladuje dvom o tem, da t. i. družbeno-socialni programi dajejo prave rezultate v reševanju družbenih problemov. Ena od posledic takega razmišljanja je tudi zmanjševanje zasebnih in javnih sredstev za financiranje neprofitnih organizacij. Neprofitne organizacije morajo izboljšati svoje delovanje, omogočiti bolj transparentno poročanje in se naučiti uporabljati orodja, ki bodo v različnih fazah in z različnimi nalogami v procesu evalvacije omogočila vključevanje različnih skupin deležnikov. Raziskave so pokazale, da so participativne metode, ki zagotavljajo večjo vpletenost deležnikov v proces, boljše, ker (Thayer in Fine 2000):

- izboljšujejo rezultate in učinke,
- so zasnovane kot redni proces spremljanja oz. evalvacije delovanja,
- so organizacije za potencialne stranke in partnerji privlačnejše,
- omogočajo odgovor na kritiko delovanja organizacije ter
- pomagajo pri razdelitvi sredstev znotraj organizacije.

Iz razlik v poslanstvu izhajajo razlike v merjenju uspešnosti profitnih in neprofitnih organizacij. Medtem ko je glavni oziroma prevladujoči cilj profitnih organizacij, kot sem že omenila, ustvarjanje dobička za lastnike, temeljna mera uspešnosti poslovanja pa donosnost sredstev oziroma donosnost kapitala, uspešnosti neprofitne organizacije ni mogoče meriti na tak način. Predvsem zato ne, ker poslanstvo neprofitne organizacije ni ustvarjanje dobička. Tudi

¹⁴ UNICEF dolgoročnim razvojnim programom namenja skoraj štiri petine vseh zbranih sredstev, eno petino pa programom humanitarne pomoči (UNICEF Slovenija 2006: 10).

drugi meri za uspešnost, ki se poleg donosnosti najpogosteje uporabljata v gospodarstvu, tj. ekonomičnost in produktivnost, nista primerni za merjene uspešnosti v neprofitnih organizacijah. Kriterij za merjenje uspešnosti neprofitne organizacije mora izhajati iz njenega poslanstva, katerega končni cilj je praviloma zadovoljstvo uporabnikov oziroma v širšem pomenu njenih deležnikov. Navsezadnje merjenje uspešnosti marsikdaj zaplete tudi nejasnost in večplastnost ciljev neprofitnih organizacij (Hrovatin v Jelovac 2002: 75-76).

Uveljavljenih je več parcialnih metod za merjenje uspešnosti neprofitnih organizacij, od neposrednega anketiranja uporabnikov in ocenjevanja njihovega zadovoljstva, ocenjevanja napredovanja organizacije v primerjavi s preteklimi obdobji, primerjave z drugimi organizacijami iz podobne dejavnosti ipd. Kot bom kasneje predstavila, je za UNICEF ključni kazalec napredka umrljivost otrok pod petim letom starosti¹⁵.

Merjenje uspešnosti je neposredno povezano z evalvacijo, ki v neprofitnih organizacijah ne more potekati prek trga, kot je značilno za profitni sektor (predvsem v obliki ocene donosnosti), saj trg v tradicionalnem smislu tu ne obstaja. Zaradi tega je še toliko bolj potrebno, da organizacija v skladu s svojim dolgoročnim poslanstvom določi kriterije in indikatorje, po katerih presoja svojo uspešnost. Zato je treba na primeren način vzpostaviti mehanizem evalvacije, ki varuje pred evforijo nad začetnimi uspehi (Hrovatin v Jelovac 2002). Ker mora evalvacijski mehanizem nadomestiti dva ali celo tri trge, ki so dejavni v tržnem sektorju, to je trg proizvodov in storitev, trg kapitala in trg menedžerskih znanj, ga je nujno treba vgraditi v samo delovanje neprofitnih organizacij (*ibid.*).

Knapp (v Jelovac 2002: 87) meni, da naj bi bile neprofitne organizacije bolj učinkovite od podobnih javnih ali zasebnih podjetij predvsem zaradi posebnega načina vodenja in upravljanja, prostovoljnega dela, večje predanosti zaposlenih, nižjih plač, manjših odporov raznih skupin pritiska, zmožnosti, da prevalijo del stroškov na uporabnike, multiplikativnih učinkov pridobivanja sredstev in ekonomije obsega. Hrovatin (v Jelovac 2002) pa meni, da so naštetih vzroki večje učinkovitosti neprofitnih organizacij bolj slepo prepričanje kot dejstvo. Po njenem se učinkovitost neprofitnih organizacij lahko poveča tudi s komercializacijo delovanja, trženjem, aktivnim pridobivanjem finančnih sredstev, profesionalizacijo kadrov, zniževanjem stroškov z boljšo organizacijo dela in z usmerjanjem prizadevanj v boljši nadzor nad stroški namesto v iskanje dodatnih virov financiranja. Neprofitne organizacije so običajno uspešne v aktivnostih, ki

¹⁵ Ang. *under-five mortality rate*.

se jih da meriti, vendar mnoge kakovosti njihovega dela mnogokrat niso dovolj vidne (Streeten 1997: 193).

Ugotovili smo, da se neprofitne organizacije med seboj razlikujejo že po sami definiciji, vsebini in ciljih delovanja ter usmerjenosti delovanja (tj. v čigavem interesu). Ta raznolikost je tudi osnova za mnoge tako pozitivne kot negativne kritike. UNICEF se v večjem delu posveča razvojni pomoči, v manjšem delu tudi humanitarni pomoči; več o vsebini razvojne pomoči in merjenju učinkovitosti ter s tem preverjanju v uvodu zastavljene hipoteze pa v naslednjem poglavju.

4. RAZVOJNA POMOČ UNICEFA

4.1 O UNICEF-u

UNICEF je edina organizacija v okviru OZN, ki je posvečena izključno otrokom in skrbi za njihovo preživetje, zaščito in razvoj (UNICEF Slovenija 2006: 2). Ustanovljen je bil leta 1946, ko je začel dajati humanitarno pomoč skoraj sedmim milijonom otrok v porušeni Evropi (po 2. svetovni vojni). Po letu 1950 je svojo pomoč razširil še na države v razvoju in svoje programe zastavil dolgoročno in razvojno. UNICEF se ravna po načelih Konvencije o otrokovih pravicah¹⁶ in dandanes deluje v 191 državah po svetu (UNICEF 2007a). Ustanovljenih je bilo 37 nacionalnih odborov, ki zaradi prednosti delovanja v razvitih državah zbirajo finančna sredstva in izvajajo programe pomoči tam, kjer otroci ne uživajo niti osnovnih pravic (UNICEF Slovenija 2008b).

V svojih uradih zaposluje 8.400 sodelavcev, od tega jih 7.300 dela neposredno na terenu. Glavni urad UNICEF-a je v New Yorku, poleg tega ima osem regionalnih uradov, ki usklajujejo delo na posameznih celinah ali na območju večjih regij. Poleg številnih darovalcev (več kot 6 milijonov posameznikov, organizacij, podjetij in korporacij) ter kupcev UNICEF-ovih izdelkov so za UNICEF pomembni tudi prostovoljci. Samo v nacionalnih odborih deluje več kot 40.000 prostovoljcev. Glavno skladišče UNICEF-a, kjer ta pripravlja in hrani pakete pomoči, je v Kopenhagenu na Danskem, ima pa tudi regijska skladišča, kjer je v zalogi več kot 30 različnih vrst paketov pomoči. Zaradi tega je UNICEF sposoben v roku 24 do 48 ur učinkovito pomagati v kriznih razmerah na katerem koli koncu sveta (UNICEF Slovenija 2006: 3).

4.1.1 UNICEF Slovenija

UNICEF Slovenija je prostovoljna, nepridobitna društvena organizacija, ki je bila ustanovljena 1. 1993 z namenom, da podpira delo in cilje UNICEF-a ter zastopa njegovo poslanstvo v Sloveniji. V ta namen organizira zbiranje sredstev za UNICEF-ove programe pomoči otrokom s prodajo UNICEF-ovih izdelkov in namenskimi akcijami ter neposredno izvaja nekatere programe v korist otrok v Sloveniji (UNICEF Slovenija 2008d).

V grafu 4.1.1.1 je predstavljen prispevek UNICEF-a Slovenija UNICEF-u po programih za leto 2005. Ob tem je potrebno poudariti, da je bil leta 2005 velik delež nujne pomoči prispevek za

¹⁶ Ang. *Convention on the Rights of the Child*; sprejeta 20. 11. 1989 z Resolucijo Generalne skupščine Združenih narodov št. 44/25; v veljavi od 2. 9. 1990; Slovenija je Konvencijo o otrokovih pravicah ratificirala 25. 6. 1991; vir: UNICEF 2008a.

pomoč prizadetim zaradi cunamijev v Indijskem oceanu konec leta 2004 ter potresov v Aziji leta 2005.

Tabela 4.1.1.1: Prispevek UNICEF-u po programih (2005)

Program	Delež (v %)
nujna pomoč	55,1
splošni program	37,2
dopolnilni programi (Burkina Faso, Niger, Bosna in Hercegovina)	7,7

Vir: UNICEF Slovenija 2006: 10.

Samo v letu 2005 je UNICEF-u Slovenija sredstva darovalo več kot 60.000 posameznikov in skoraj 5.000 pravnih oseb ter še veliko večje število ljudi kupilo UNICEF-ove voščilnice in druge izdelke. Poleg zbiranja sredstev pa razvija tudi programe izobraževanja za razvoj v vrtcih, šolah, mladinskih, študentskih in drugih organizacijah, spremlja položaj in blaginjo otrok ter spodbuja in zagovarja upoštevanje otrokovih pravic v Sloveniji (UNICEF Slovenija 2006: 6). Z letom 2008 je UNICEF Slovenija začel tudi s posebno kampanjo osveščanja o razvojni pomoči z naslovom *'lobalna ekonomija – globalna solidarnost: promocija milenijskih razvojnih ciljev*. Gre za triletni osveščevalni projekt v partnerstvu z UNICEF-om Slovaška in UNICEF-om Nizozemska, ki ga sofinancira Evropska komisija. Slednja si prizadeva za oblikovanje politik razvojne in humanitarne pomoči, ki naj bi sčasoma prispevale k bolj uravnoteženemu razvoju, s tem pa tudi k zmanjševanju revščine in razlik med bogatimi in revnimi. Gre za obsežen in zahteven projekt, v okviru katerega so postavljeni splošni in specifični cilji:

- splošni cilji: povečati stopnjo ozaveščenosti v Sloveniji in na Slovaškem o pomenu razvojne in humanitarne pomoči s poudarkom na zmanjševanju revščine z izobraževanjem otrok;
- specifični cilji: doseči več kot 70 % slovenske in slovaške splošne javnosti ter sooblikovati razvojne politike (priprava Nacionalne strategije za mednarodno sodelovanje in razvojno pomoč) in zakonodaje na področju razvojne pomoči.

Projekt¹⁷ se ukvarja z vprašanji vzpostavitve pravičnejših odnosov med severom in jugom, uresničitve enega izmed milenijskih ciljev (izobraževanje vseh otrok za boj proti revščini) in

¹⁷ Projekt je v trenutku pisanja tega diplomskega dela v fazi izvajanja, zato rezultatov kampanje ni možno predstaviti.

zvišanjem stopnje pomoči na 0,2 % BDP ter si prizadeva za upoštevanje otrokovih pravic pri reševanju razvojnih problemov (UNICEF Slovenija 2007b: 21). S kampanjo želijo partnerji projekta nagovoriti milijon in pol Slovencev ter tri milijone Slovakov, v obeh državah neposredno vključiti 2.000 učiteljev in 72.000 otrok ter vzpostaviti civilni dialog za sooblikovanje politik, strateških dokumentov in zakonodaje za razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč (UNICEF Slovenija 2008c: 18-19).

4.2 Konvencija o otrokovih pravicah

Konvencija o otrokovih pravicah¹⁸ je prvi skorajda vesplošno sprejeti dogovor o človekovih pravicah, saj ga do danes nista ratificirali le dve državi¹⁹. Z ratifikacijo so se države obvezale za sprejetje celostnih ukrepov v dobro otrok (UNICEF 2008č).

Njena načela so temeljno vodilo za delovanje UNICEF-a. UNICEF si prizadeva za zaščito in uveljavljanje pravic tako na ravni vaških skupnosti kot tudi na ravni državnih organov, zavzema se za mir in zaščito človekovih pravic, ekonomsko in socialno soodvisen družbeni razvoj in se s humanitarno pomočjo odziva na izredne razmere (oboroženi spopadi, naravne nesreče, lakota ipd.). Prizadeva si za razvojne cilje, zapisane v Deklaraciji na prelomu tisočletja ter v mednarodnem akcijskem dokumentu Svet po meri otrok²⁰ (UNICEF Slovenija 2006: 4).

Sprejetje Konvencije o otrokovih pravicah zahteva od UNICEF-a celovito delovanje tako v nerazvitih kot tudi v razvitih državah. Zato širjenje razumevanja in uveljavljanja otrokovih pravic postaja vse pomembnejša naloga nacionalnih odborov, ki delujejo v razvitih državah. Prav tako se nacionalni odbori vse bolj načrtno posvečajo uresničevanju in neposrednemu izvajanju programa izobraževanja za razvoj. Gre za program, ki odgovarja na enega izmed večjih izzivov sodobnega časa, saj pri mladini in otrocih prebujajo zavedanje o pomenu splošnih vrednot, kot so človekove pravice, solidarnost, mir, strpnost, socialna pravičnost in varovanje okolja (*ibid.*).

¹⁸ *Convention on the Rights of the Child*; sprejeta 20. 11. 1989 z Resolucijo Generalne skupščine Združenih narodov št. 44/25; v veljavi od 2. 9. 1990; Slovenija je Konvencijo o otrokovih pravicah ratificirala 25. 6. 1991 (UNICEF 2008b).

¹⁹ Konvencije nista ratificirali le ZDA in Somalija (UNHCHR 2004). S Konvencijo je bil postavljen pravni okvir za delovanje v korist otrok na globalni ravni in temeljni okvir za delovanje UNICEF-a, ki ga je tudi precej spremenil. Konvencija namreč priznava, da problemi otrok ne obstajajo samo v nerazvitem, ampak tudi v razvitem svetu (UNICEF 2008a).

²⁰ Dvanajst let po prvem Svetovnem državniškem vrhu za otroke (*World Summit for Children*, 1990) in enajst let po sprejetju Konvencije o otrokovih pravicah, so v letu 2002, točneje v času med 8. - 10. majem 2002, bili predstavljeni rezultati doseženega v korist otrok v zadnjih desetih letih. To se je zgodilo na 2. posebnem zasedanju generalne skupščine OZN (*General Assembly Special Session – GASS*). Glavni cilji zasedanja so bili (UNICEF 2003č): (a) pregled uspešnosti uresničevanja ciljev, ki so si jih državniki zadali na vrhunskem srečanju, posvečenem otrokom (1990), ko so sprejeli Deklaracijo o preživetju, zaščiti in razvoju otrok; (b) Akcijski načrt za izboljšanje položaja otrok; (c) pregled starih in določitev novih programov za otroke v naslednjem desetletju.

4.3 Milenijski razvojni cilji

Leta 2000 je na pobudo OZN 189 voditeljev držav in vlad sprejelo Milenijsko deklaracijo in Milenijske razvojne cilje²¹. Deklaracija govori o partnerstvu med bogatimi in revnimi državami za boj proti skrajni revščini in za bolj dostojno življenje milijonov ljudi po svetu. Milenijskih razvojnih ciljev je osem (UNICEF Slovenija 2007a):

1. Izkoreniniti skrajno revščino in lakoto: med letoma 1990 in 2015 prepoloviti število ljudi, ki živijo z manj kot 1 USD na dan; med letoma 1990 in 2015 prepoloviti število ljudi, ki trpijo lakoto.
2. Doseči univerzalno zagotovitev osnovne izobrazbe: zagotoviti, da bodo do leta 2015 vsi otroci lahko končali osnovnošolsko izobraževanje.
3. Promovirati enakost spolov in dati več moči ženskam: do leta 2005 odstraniti spolne neenakosti v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju in do leta 2015 na vseh stopnjah izobraževanja.
4. Zmanjšati smrtnost otrok: med letoma 1990 in 2015 za dve tretjini zmanjšati smrtnost otrok, mlajših od pet let.
5. Izboljšati zdravje mater: med letoma 1990 in 2015 za tri četrtine zmanjšati umrljivost mater.
6. Boriti se proti virusu človekove zmanjšane odpornosti (*Human Immunodeficiency Virus – HIV*) in sindromu pridobljene imunske pomanjkljivosti (*Acquired Immune Deficiency Syndrome – AIDS*), malariji in drugim boleznim: do leta 2015 ustaviti in začeti krčiti razširjenost virusa HIV/aida; do leta 2015 ustaviti in začeti krčiti razširjenost malarije in drugih nevarnih bolezni.
7. Zagotoviti trajnostni razvoj okolja: vključiti načela trajnostnega razvoja v državne politike in programe ter ustaviti izgubljanje naravnih virov; do leta 2015 prepoloviti število ljudi, ki nimajo ustreznega dostopa do pitne vode in ustreznih higienskih razmer; do leta 2020 izboljšati življenjske razmere vsaj 100 milijonom prebivalcev v revnih četrtih.
8. Razviti globalno partnerstvo za razvoj: to je odprto, pravično, predvidljivo, nediskriminatorno trgovanje in finančni sistem; takšno partnerstvo vključuje zavezo za dobro vodstvo, razvoj in zmanjšanje revščine tako na državni kot tudi mednarodni ravni; poskrbeti za posebne potrebe manj razvitih držav: za s carinami neobremenjen,

²¹ Ang. *Millennium Development Goals (MDG)*.

količinsko neomejen dostop do izvoznih dobrin najmanj razvitih držav; razširjen program zmanjšanja dolgov za zelo zadolžene revne države in za odpravo uradnih dvostranskih dolgov; in bolj radodarna uradna pomoč držav, ki so se obvezale, da bodo zmanjšale revščino; poskrbeti za posebne potrebe kopenskih in majhnih otoških držav v razvoju; preoblikovati dolgove v državah v razvoju tako z državnimi kot mednarodnimi ukrepi, da bodo dolgoročno znosnejši.

Milenijski razvojni cilji so potrebni za integracijo svetovnih razvojnih ciljev v nacionalne strategije zmanjševanja revščine, obenem pa se zdijo precej drzni, saj doseči ustrezne rezultate že do leta 2015 z dosedanjimi ukrepi ne bo mogoče (Cheru in Bradford 2005: 45). Kljub pomanjkljivostim, ki se odražajo v širši interpretaciji nekaterih ciljev, le-ti vendarle pomenijo discipliniran okvir, znotraj katerega lahko pomoč svetovne razsežnosti sploh ocenjujemo (Saumik 2004). UNICEF s svojimi prednostnimi nalogami in usmerjenimi programi pomaga k uresničevanju milenijskih razvojnih ciljev. Izvršna direktorica UNICEF-a Ann M. Veneman pri tem poudarja združeno prizadevanje, ki omogoča vsestransko podporo zdravju, izobraževanju, zaščiti in razvoju otrok (UNICEF Slovenija 2007b: 5). Partnerstva, ki jih UNICEF vzpostavlja in krepi, so zagotovilo za uspešnejše delo in učinkovito izrabo sredstev ter tako prispevajo k uresničevanju zastavljenih ciljev.

4.4 UNICEF-ovi programi razvojne pomoči

Obstaja več pomembnih dokazov v prid dolgoročnim pozitivnim učinkom programov pomoči otrokom. Razvoj v zgodnjem otroštvu namreč pripomore k prihodnji dobrobiti družbe. Splošno priznано je, da imajo okolje in izkušnje iz zgodnjega (predšolskega) otroštva zelo pomemben vpliv na nadaljnji razvoj (Daniels in Trebilcock 2005: 129).

Za obdobje od 2006 do 2009 ima UNICEF pet glavnih prednostnih nalog (UNICEF Slovenija 2008č):

1. Preživetje in razvoj otrok do 5. leta starosti.
2. Zaščita posebej ogroženih in ranljivih otrok.
3. Zagotavljanje osnovnega izobraževanja vsem otrokom, s posebnim poudarkom na vključevanju deklic (enakost med spoloma).
4. Boj proti pandemiji virusa HIV/aida in zaščita otrok pred njegovimi posledicami.
5. Zagovorništvo in razvoj partnerstev pri uveljavljanju otrokovih pravic.

Ker UNICEF deluje politično nevtrarno, si lahko izbori dostop do otrok tudi v izjemno zahtevnih okoliščinah. Svojo nujno humanitarno pomoč daje vsem vpletenim v medsebojne spore in spopade, kar omogočata njegova stalna navzočnost na terenu ter usmerjenost v dolgoročne razvojne programe, ki prejemnikom pomoči omogočajo spremembe: večjo samostojnost, neodvisnost in razvoj. Kot je že omenjeno v prejšnjem poglavju, UNICEF dolgoročnim razvojnim programom namenja skoraj štiri petine vseh zbranih sredstev, preostalo petino pa programom humanitarne pomoči (UNICEF Slovenija 2006: 10).

UNICEF pomaga s hrano, vodo, cepivi, zdravili, izobraževanjem, materialno podporo, s programi, ki zagotavljajo osnovno zdravstveno oskrbo, osnovno izobraževanje, uresničevanje pravic otrok in zaščito otrok pred najhujšimi oblikami zlorabe. Delo temelji na skupnem razvijanju socialnih servisov, na krepitvi zmogljivosti lokalnih skupnosti ter na usposabljanju posameznikov in njihovih družin. Podpira druge vladne in nevladne organizacije in lokalne skupnosti, sodeluje z mnenjskimi voditelji in strokovnjaki (UNICEF Slovenija 2006: 10).

Programi UNICEF-ove razvojne pomoči so (povzeto po UNICEF Slovenija 2008b in UNICEF 2008č):

a) zgodnje otroštvo

Prva leta otrokovega življenja so za otroka odločilnega pomena. Vsako leto v manj razvitih državah umre več kot 10 milijonov otrok (okrog 30.000 vsak dan) še pred petim letom starosti zaradi povsem odpravljenih vzrokov, kot sta diareja in podhranjenost. Veliko večje število pa jih odrašča s psihičnimi in duševnimi motnjami ter zaostankom v razvoju. UNICEF poskrbi za varstvo, zdravstvene ukrepe, oskrbo, varno okolje, redno prehrano in možnosti za šolanje.

b) imunizacija²² in drugi zdravstveni ukrepi

Rezultat prizadevanj UNICEF-a v sodelovanju z drugimi vladnimi in nevladnimi organizacijami je, da so danes trije od štirih otrok cepljeni še pred prvim letom starosti. Število cepljenih otrok se je iz 20 odstotkov v 80-ih letih povečalo na dobrih 80 odstotkov v zadnjih letih. Cepljenje otrok poteka v 120 državah v razvoju in tako se cepi več kot 40

²² Angl. *immunization*; prevoda besede ne najdemo v slovenskem jeziku, pomeni pa zavarovanje pred boleznijo; pri UNICEF-ovih programih zajema cepljenje, dodajanje vitamina A v hrano, oralno rehidracijsko terapijo idr.; vir: UNICEF 2000: 18-21.

odstotkov otrok po vsem svetu. Današnji izziv je zajeti več kot 30 milijonov otrok, ki še niso bili cepljeni, in še večje število tistih, ki jim primanjkuje vitamin A.

c) izobraževanje deklet in enakost med spoloma

Okoli 100 milijonom otrok je odvzeta pravica do šolanja, večina teh je deklet. Spolno razlikovanje v izobraževanju ne kazi le dostojanstva in pravic deklic, temveč omejuje celotni nacionalni razvoj. UNICEF se osredotoča na najbolj prikrajšane otroke ter si z vrsto inovativnih programov ter spodbud v šolstvu prizadeva za strukturne spremembe, ki so nujno potrebne za doseganje socialne pravičnosti in enakopravnosti med spoloma.

d) boj proti virusu HIV/aidsu

Virus HIV je četrti najpogostejši vzrok smrti na svetu, ki pustoši med milijoni otrok, njihovimi družinami ter skupnostmi. Starost okuženih z virusom HIV se znižuje. Vsakih 14 sekund se oseba, med 14. in 24. letom starosti, okuži z virusom HIV, kar pomeni 6.000 mladih na dan. Oktobra 2005 so UNICEF, UNAIDS (*Joint United Nations Programme on HIV/AIDS*) in drugi partnerji začeli kampanjo *Združeni za otroke, združeni proti aidsu*²³, katere namen je usmeriti pozornost na problem okuženosti z virusom HIV/aidsom pri mladih. UNICEF se na tem področju osredotoča na štiri cilje (UNICEF Slovenija 2008e): preprečevanje okužbe, prenesene z matere na otroka; pediatrična nega; preventiva pred okužbo med adolescenti in mladostniki; zaščita in podpora otrokom, ki jih je aids že prizadel.

e) zaščita otrok

Po splošnih ocenah je 246 milijonov otrok prisiljenih v izkoriščevalsko delo, okrog 1,2 milijona otrok je prodanih za prostitucijo in delo in več kot 2 milijona otrok je od začetka devetdesetih umrlo v vojnah. UNICEF razvija mrežo zaščite otrok – od ustrezne zakonodaje do kakovostne izobrazbe, od globalnega partnerstva do sodelovanja med posameznimi skupnostmi.

²³ Ang. *Unite for Children, Unite Against AIDS*.

4.5 Prihodki in poraba sredstev

UNICEF ima kot večina globalnih humanitarnih organizacij široko razpredeno mrežo financiranja tako glede področij, kjer zbira in porablja sredstva, kot tudi glede na tehnike, ki jih uporablja predvsem pri zbiranju sredstev za lastne programe. Kar se tiče geografskega območja zbiranja sredstev, ga lahko lociramo skoraj na ves svet, saj se sredstva zbirajo tako v razvitem delu sveta kot v nerazvitem, kjer se izvajajo programi pomoči (UNICEF Slovenija 2006: 10-11).

4.5.1 Prihodek po virih

UNICEF ne prejema redne denarne podpore od OZN, vsa sredstva (glej tabelo 4.5.1.1) pridobi izključno s prostovoljnimi prispevki vlad ter s prispevki posameznikov in zasebnega gospodarskega sektorja, največ preko UNICEF-ovih nacionalnih odborov (UNICEF Slovenija 2006: 11).

Tabela 4.5.1.1: UNICEF-ovi prihodki po virih (2006)

Kanal	Delež (v %)
prispevek vlad	58
prispevek zasebnega sektorja in nevladnih organizacij	29
prispevek medvladnih organizacij	7
drugo	6

Vir: UNICEF 2007a: 35.

Prihodki se zbirajo v t. i. splošnem in posebnem skladu. Sredstva iz splošnega sklada se uporabljajo za izvajanje in podporo programom ter administrativne stroške, ki jih odobri Izvršilni odbor UNICEF-a, sredstva iz posebnega sklada pa so omejena na posebne projekte in programe po različnih državah. Le-ti se naprej delijo na redno in nujno pomoč.

Skupni prihodek UNICEF-a iz leta 2005 se je povečal za 1 odstotek v letu 2006. Prihodek v splošni sklad se je povečal za 30 odstotkov, v posebni sklad pa zmanjšal za 12 odstotkov. Skupno so v sklad prispevale 104 vlade, kar je 5 manj kot v letu poprej. Vlade in druge agencije OZN so skupaj prispevale za 16 odstotkov več kot leta 2005. Združene države Amerike so prispevale 261 milijonov USD in so bile največji vladni donator. Največja donatorica izmed medvladnih organizacij je bila Evropska komisija, ki je prispevala 77 milijonov USD (UNICEF 2007a: 35).

Znatno več sredstev se je iz zasebnega sektorja zbralo za humanitarno pomoč, kar je bil odziv na posledice cunamijev v Indijskem oceanu konec leta 2004 ter potresov v Aziji leta 2005.

Prihodek, tudi od medvladnih organizacij, se je tako zmanjšal za 31 odstotkov. Redni prihodki posebnega sklada so prav tako upadli, zato pa so se prispevki v splošni sklad zvišali za 38 odstotkov, potem ko se je pozornost obrnila stran od cunamijev in potresov. Največji delež prispevkov zasebnega sektorja so zbrali nacionalni odbori. Leta 2006 je japonski odbor prispeval 134 milijonov USD, kar je največji prispevek med vsemi nacionalnimi odbori, sledi nemški odbor s 133 milijoni USD. Zbranih sredstev za konkretne programe je bilo v letu 2005 za 40 odstotkov več. Programa osnovnega izobraževanja in enakosti med spoloma sta dosegla med njimi največji delež – 61 odstotkov. Norveška vlada je bila največja donatorica po programih, največji porast med programi pa je imel program zaščite otrok (*ibid.*).

4.5.2 Poraba sredstev

Spodaj predstavljam porabo UNICEF-ovih sredstev po geografskih območjih (glej tabelo 4.5.2.1), po programih (glej tabelo 4.5.2.2), skupno porabo (glej tabelo 4.5.2.3) ter porabo po programih za leta 2004, 2005 in 2006.

Tabela 4.5.2.1: Poraba UNICEF-ovih sredstev po geografskih območjih (2005)

Geografsko območje	Delež (v %)
Podsaharska Afrika	45
Azija	35
Srednji vzhod in severna Afrika	9
Latinska Amerika in Karibsko otočje	5
regionalno	3
CEE/CIS*	3

* CEE/CIS - Srednja in Vzhodna Evropa ter Zveza neodvisnih držav.

Vir: UNICEF Slovenija 2006: 11.

Podsaharski Afriki je tako namenjenih 45% sredstev, druga največja regija – prejemnica sredstev – je Azija (35%), sledijo Srednji vzhod in severna Afrika (9%), Latinska Amerika in Karibsko otočje (5%), regionalno porabijo 3%, za države Srednje in Vzhodne Evrope ter baltiške države pa prav tako 3%.

Tabela 4.5.2.2: UNICEF-ova poraba sredstev po programih (2005)

Program	Delež (v %)
zgodnje otroštvo	38
izobraževanje deklic	22
imunizacija <i>plus</i>	19
zaščita otrok	10
boj proti virusu HIV/aidsu	8
drugo	3

Vir: UNICEF Slovenija 2006: 12.

V okviru programov zagotavljanja preživetja in preprečevanja umrljivosti otrok do petega leta starosti UNICEF največ (38%) sredstev namenja programom zgodnjega otroštva, sledi program izobraževanja in zagotavljanja enakosti med spoloma (22%), takoj za tem je program imunizacije (19%) ter drugi programi – zaščita otrok (10%), boj proti virusu HIV/aidsu (8%) in drugo (3%).

Tabela 4.5.2.3: Skupna poraba UNICEF-ovih sredstev (2005)

Namen	Delež (v %)
programi	89,5
podpora programom	6,2
vodenje in administracija	4,0
drugo	0,3

Vir: UNICEF Slovenija 2006: 12.

Programom razvojne in humanitarne pomoči je UNICEF v letu 2005 namenil 89,5 odstotka sredstev, podpora programom 6,2 odstotka, manjši delež in sicer 4,3 odstotka pa za vodenje, administracijo in drugo.

Tabela 4.5.2.4: Poraba po programih (2004-2006); v milijonih USD.

Program	2004	2005	2006
zagovorništvo in partnerstva ²⁴	-	-	7
osnovno izobraževanje in enakost med spoloma	61	89	98
preživetje in razvoj otrok	13	5	15
zaščita otrok	10	7	26
virus HIV/aids in otroci	5	8	17
razvoj v zgodnjem otroštvu	4	7	-
humanitarna pomoč	66	476	144

- ni podatka

Vir: UNICEF 2007a: 36.

Znova je potrebno opozoriti, da je leta 2005 velik delež nujne pomoči pravzaprav prispevek za pomoč prizadetim v cunamijih v Indijskem oceanu konec leta 2004 ter potresih v Aziji leta 2005.

4.6 Kazalci razvoja in učinkovitost UNICEF-ove razvojne pomoči

Rast bruto domačega proizvoda, ki je sicer indikator gospodarske rasti, ne pove ničesar o distribuciji prihodkov znotraj države, prav tako ne prikaže, ali se bo dobiček namenil financiranju izobraževanja ali morda vojski. Že sama stopnja umrljivosti otrok pod petim letom starosti je manj dovzetna za napake, kot je BDP. Otroci bogatejših družin namreč ne morejo imeti 1000-krat več možnosti za preživetje, čeprav imajo dohodek 1000-krat večji. Potemtakem se kaže potreba po bolj zanesljivem orodju za merjenje določenih indeksov ali vidikov zmanjševanja revščine. Indeks človekovega razvoja Razvojnega programa Združenih narodov je primer takega orodja. BDP lahko meri zgolj transakcije na trgu. Mnoge dejavnosti v državah tretjega sveta pa potekajo zunaj formalnega tržišča (Dickson 1997: 89). Ko ljudje dobijo dostop do treh komponent blaginje, ki jih HDI opredeljuje kot ključne, zmorejo lažje izbirati med sekundarnimi možnostmi (Dickson 1997: 90). Prav tako je težko meriti nematerialne vidike revščine, kot na primer pomanjkanje izbire ali politično svobodo. Bolj pomembno je vprašanje do katerih sredstev, materialnih in nematerialnih, imajo ljudje dostop ter kako jih porabijo v boju za preživetje (Dickson 1997: 89).

²⁴ Partnerstva so sodelovanje s podjetji, drugimi organizacijami, združenji ali posamezniki, katerih namen je podpirati UNICEF-ova prizadevanja in delovati v duhu načel te organizacije. V zadnjem letu dni (do julija 2008) je UNICEF zaradi neskladnosti s temelji svojega delovanja zavrnil sodelovanje z več kot 20 potencialnimi partnerji (UNICEF 2008c).

Dobri nameni ne nadomestijo merljivih rezultatov. Analize podatkov zato UNICEF-u omogočajo merjenje uspešnosti programov ter načrtovanje investicij in kampanj, ki bi prinesle čim boljše rezultate. UNICEF je leta 1995 v te namene razvil raziskavo s številnimi indikatorji, da bi si zagotovil redne in natančne podatke. Raziskava je ključno orodje za opazovanje napredka tudi pri uresničevanju milenijskih razvojnih ciljev. Tako UNICEF podatke pridobiva tudi iz demografskih in zdravstvenih raziskav ter programske opreme, ki mnogim državam pomaga meriti napredek v uresničevanju omenjenih ciljev ter drugih razvojnih ciljev. Zanesljivi podatki so temelj vsakoletne publikacije Položaj otrok v svetu, ki je velikega pomena za razvojne strokovnjake in zagovornike otrokovih pravic (UNICEF 2007a: 6).

Z UNICEF-ovega vidika merimo dobrobit otroka na podlagi številke o smrtnosti pod petim letom starosti kot ključnim indikatorjem napredka (UNICEF 2007b). Od leta 1960 se je umrljivost otrok, mlajših od pet let, skoraj prepolovila in leta 2006 prvič upadla na 9,7 milijonov smrti letno. Več kot 60 odstotkov držav je od leta 1990 znižalo umrljivost otrok za polovico (UNICEF Slovenija 2008a). Smrtnost otrok pod petim letom starosti meri končni rezultat razvojnega procesa in ne začetnega, kot je npr. vpis v šolo ali število zdravnikov na tisoč prebivalcev. To je rezultat naslednjih vložkov: antibiotikov za zdravljenje pljučnice; zaščitnih mrež proti komarjem, ki prenašajo malarijo; prehrane in znanja o ustrezni prehrani; stopnje imunizacije in oralne rehidracijske terapije; dostopnosti do zdravstvenih storitev za matere in otroke; dohodka in dostopa do hrane v družini; dostopa do pitne vode in osnovnih sanitarij ter celostne varnosti otrokovega bivalnega okolja. Številka o umrljivosti otrok pod petim letom starosti prikazuje zdravstveno stanje večine otrok v državi ter tudi družbe kot celote (UNICEF 2007b). Primer uspešnosti UNICEF-ovih programov razvojne pomoči je globalna kampanja boja proti ošpicam, ki ji je od leta 2000 do 2008 uspelo zmanjšati umrljivost otrok za 68 odstotkov po vsem svetu, samo v Afriki pa za več kot 90 odstotkov (UNICEF Slovenija 2008a).

V nadaljevanju naloge bom predstavila delovanje UNICEF-a na primeru Afganistana – to državo sem izbrala zaradi prepletanja UNICEF-ovih programov, prikazala bom namreč izvajanje UNICEF-ove humanitarne pomoči ter prehod (nazaj) na razvojno pomoč v tej državi.

5. OD HUMANITARNE DO RAZVOJNE POMOČI – UNICEF V AFGANISTANU

5.1 Kratek pregled konfliktov v Afganistanu

Afganistanci so zadnjih 30 let preživeli v nenehni vojni in konfliktnem ozračju. Leta 1979 je nekdanja Sovjetska zveza vdrla v državo, nakar so se Afganistanci 10 let bojevali proti komunističnim silam. Združene države Amerike so materialno podpirale islamske protikomunistične upornike, znane pod imenom mudžahidi, ki so leta 1989 dokončno porazili sovjetsko vojsko. Čeprav je svet po umiku sovjetskih čet iz Afganistana skorajda pozabil na to državo, so se konflikti med afganistanskimi etničnimi skupinami nadaljevali. Do leta 1998 so talibani prevzeli oblast nad več kot 85 odstotki afganistanskega ozemlja. Temu je sledila skrajna oblika islama ter stroga in vsiljena pravila obnašanja. Ta del Azije se je v središče pozornosti vrnil oktobra 2001, ko so Združene države Amerike pričele z bombnimi napadi na Afganistan (Areh 2002: 234-41).

5.2 UNICEF v Afganistanu (do decembra 2002)

Afganistan sodi med najrevnejše države v Aziji (Afghanact 2004). Skoraj polovica prebivalstva je otrok in UNICEF je prav zaradi tega že leta 1949, kmalu po začetku svojega obstoja, tja poslal svojo ekipo in se od takrat ni nikoli umaknil (UNICEF Kanada 2008). Afganistan je bil že zaradi prepleta hude revščine, dolgotrajne suše in civilnih spopadov na vrhu držav z najslabšimi možnostmi za otroke (Afghanact 2004). Padec talibanskega režima leta 2001 je UNICEF-u in njegovim lokalnim partnerjem omogočil še bolj aktivno sodelovanje (UNICEF 2002b: 8). Država in njeni državljani so že desetletja odvisni od prehranske pomoči, najbolj potrebni pomoči pa so še vedno otroci in ženske (UNICEF 2003b). Središče pozornosti je poleg osnovnih kazalcev preživetja pomenil šolski sistem (UNICEF 2002b: 8-9). V času talibanskega režima deklice niso smele obiskovati šole, učitelji pa so se morali skrivati po domovih. Mnogo učiteljev in predvsem učiteljic je s talibanskim režimom izgubilo službe, vendar je marsikateri od njih doma skrivaj poučeval tako deklice kot dečke v veri, da ima vsak otrok pravico do izobraževanja (UNICEF 2003a).

5.3 Najprej – humanitarna pomoč

Septembra 2001, ko je v Afganistanu izbruhnila vojna proti talibanom, je UNICEF obseg svojega dela le še povečal (UNICEF 2004a). Nujna pomoč za preživetje otrok in žensk je začela prihajati predvsem iz sosednjih držav (Weiss²⁵ 2004). UNICEF se je nalog lotil tako, da si je najprej prizadeval reševati življenja (UNICEF 2002b: 8). Zaradi vojne trpijo vsi, najvišjo ceno pa plačajo najbolj ranljivi (UNICEF 2002b: 12). Afganistan je že prej sodil prav v vrh držav z najvišjo smrtnostjo otrok in žensk, vojna, suša in naravne nesreče (potresi in poplave) pa so položaj samo še poslabšali (UNICEF 2004a). S svojimi sredstvi je UNICEF podprl programe, ki so preživetje zagotovili več kot milijonu otrok: imunizacija (proti smrtonosnim, a preprečljivim boleznim, najpomembnejše je cepljenje proti otroški paralizi), zagotavljanje pitne vode, strokovna podpora materam in nosečnicam, preskrba z nujnimi zalogami za primer nesreče ter izobraževalni programi (UNICEF 2002b: 15-57).

Za preživetje otrok si je UNICEF prizadeval s petimi različnimi programi (UNICEF 2002b: 14-27). Prvi je preprečevanje bolezni²⁶ (UNICEF 2002b: 16-18). V Afganistanu zaradi otroških bolezni (pogubne so predvsem ošpice in otroška paraliza) umre vsak četrti otrok, še preden dopolni pet let (UNICEF 2003č). Vendar je UNICEF prav v Afganistanu, državi v razvoju in v t. i. kompleksni krizi, to prvikrat skoraj stoddostno preprečil – imunizacijo proti ošpicam je prejelo 16 milijonov, proti otroški paralizi 10 milijonov otrok, pet milijonov otrok pa je prejelo vitamin A za preprečevanje slepote (UNICEF 2002b: 15). Pri tem se je UNICEF povezal s Svetovno zdravstveno organizacijo, nevladnimi organizacijami, državnimi in lokalnimi afganistanskimi oblastmi in ministrstvom za zdravstvo (Weiss 2004). Drugi program je omejevanje smrtnosti mater in nosečnic²⁷ (UNICEF 2002b: 18-21). Kar 90 odstotkov nosečnic v Afganistanu rodi doma; s tem, da jih je večina neizobraženih in niso zmožne pravilno skrbeti za zdravje otroka pred porodom, pa se možnost zapletov ob porodu naglo poveča (UNICEF 2002b: 18). UNICEF je zato širil in izboljševal zdravstvene službe, ki so skrbele za nosečnice ter po zdravstvenih centrih razdelil okoli 7.200 medicinskih pripomočkov in 900.000 odmerkov železa (UNICEF: 2002a: 19). Tretji program je zmanjševanje podhranjenosti otrok²⁸ – polovica otrok je bila namreč v smrtni nevarnosti zaradi podhranjenosti (UNICEF 2002b: 21-23). Resda je bila

²⁵ Gordon Weiss je bil v času intervjuja zaposlen v glavnem uradu UNICEF-a v New Yorku, na oddelku za humanitarno pomoč.

²⁶ Ang. *Health Programme*.

²⁷ Ang. *Maternal Health Programme*.

²⁸ Ang. *Nutrition Programme*.

največji vzrok temu suša, vendar so vojne razmere prebivalstvu preprečevale ustrezen odziv in možnost prilagajanja; več milijonov ljudi je bilo prisiljenih zapustiti vir preživetja (Weiss 2004). Vse več Afganistancev še vedno tone v revščino, pomanjkanje in lakoto (*ibid.*). Da bi zmanjšali podhranjenost, je več kot 320.000 otrok, starih do pet let, in nosečnic prejemale hrano, 1.700 resno ogroženih otrok pa je bilo vključenih v terapevtski program hranjenja (UNICEF 2002b: 21).

Četrty program²⁹ je bil predvsem posledica nedostopnosti čiste pitne vode in sanitarnih objektov (UNICEF 2002b: 24-26). Zgolj 35 odstotkov prebivalcev v urbanih območjih in 19 odstotkov živečih na podeželju ima dostop do pitne vode, še manj pa do ustreznih sanitarij (UNICEF 2002b: 24). S tem programom je več kot 600.000 ljudi pridobilo dostop do pitne vode, zaradi kolere kot posledice nečiste vode pa so za več kot 1,4 milijona ljudi klorirali 117.000 vodnjakov (*ibid.*). Peti program³⁰ je omogočal preživetje v hudi zimi – mnoga oddaljena gorska območja so lahko pozimi nedostopna (UNICEF 2002b: 27). Ta program je posledica sodelovanja med afganistansko vlado, agencijami Združenih narodov ter nevladnimi organizacijami, da bi družinam zagotovili preživetje v zimskem obdobju (Weiss 2004). Skoraj milijon družin je prejelo odeje, otroška zimska oblačila in čevlje (UNICEF 2002b: 15).

Kot vidimo, v času humanitarne krize UNICEF ne deluje neposredno z razvojnimi programi, temveč omenjeno petino sredstev nameni za humanitarno pomoč. Že samo s tem, da ima dostop do ogroženih območij, pa si zagotovi tudi daljšo prisotnost, ki je potrebna za izvajanje nadaljnjih, razvojnih programov pomoči.

5.4 Nato – razvojni programi pomoči – prizadevanja za kakovostno življenje

5.4.1 Zaščita

Eden od ciljev UNICEF-ovih programov, oblikovanih na podlagi Konvencije o otrokovih pravicah, je zaščita otrok in žensk pred nasiljem, zlorabo, izkoriščanjem in diskriminacijo (UNICEF 2002a: 66). Revni starši se nemalokrat odločijo poslati otroke kot berače na ulico, na tvegano delo, v vojsko ali v sirotišnico – v upanju, da bo zanje poskrbljeno (Weiss 2004). Mnogo teh otrok se spopada s psihosocialno tesnobo, ko izgubijo družino ali prijatelje, izkusijo nasilje ali bedo in nimajo veliko izbire (*ibid.*). Diskriminacija deklet in manjšin zbuja poleg tega posebno skrb (UNICEF 2004c: 15). Afganistanska oblast ni usposobljena in ne more najti ustreznih

²⁹ Ang. *Water and Environmental Sanitation Programme.*

³⁰ Ang. *Winterization Programme.*

rešitev na zapletena vprašanja zlorabe in izkoriščanja otrok, zato je ekipa strokovnjakov iz Afganistana izdelala oceno o položaju otrok, ki so domnevno zagrešili kazniva dejanja, otrok vojakov, ter vseh drugih, ki čutijo posledice vojne (UNICEF 2002b: 39). Pomemben del programa zaščite je tudi izobraževanje o nevarnostih min, ki so ga do leta 2004 predstavili 18.000 učiteljem in izvedli po 32.000 šolah (UNICEF 2002b: 39-41).

5.4.2 Izobraževanje in razvoj

Nizka stopnja pismenosti je posledica poznega začetka modernega šolstva v državi (Dežman 1982: 50). UNICEF-ovi programi v Afganistanu so težili k spodbujanju razvoja otrok s tem, da se jim zagotovi kakovostna izobrazba³¹, za kar je potrebna celovita prenova nacionalnega izobraževalnega programa (UNICEF 2002b: 53). Pri pomoči vladi, da na novo oblikuje nacionalni izobraževalni sistem, je prav UNICEF imel glavno vlogo (UNICEF 2002b: 54). Da bi v šolski sistem vključili sodobne prijeme in tehnike poučevanja, deklicam pa omogočili lažjo dostopnost, je UNICEF s kampanjo *Nazaj v šolo* pomagal tamkajšnjemu ministrstvu za šolstvo pri koordinaciji in razdelitvi šolskih potrebščin (UNICEF 2002b: 56). Na teren so bili poslani strokovnjaki s področja kriznega izobraževanja, sprožena je bila tudi nacionalna kampanja informiranja staršev o pomembnosti izobraževanja njihovih otrok (UNICEF 2004a).

Ko je UNICEF delo šele začel, je bilo kar 60 odstotkov šol poškodovanih ali porušeni, v okolici nekaterih so bile posejane mine, polovica pa ni imela ne dostopa do pitne vode ne ustreznih sanitarij (UNICEF 2003c: 16). Za kampanjo *Nazaj v šolo* je bilo namenjenih 50 milijonov USD (UNICEF 2002b: 30-35). S tem denarjem so lahko lokalne skupnosti obnovile in gradile šole, postavile šotore kot začasne šole, oblikovale učni načrt, priskrbele šolske potrebščine, učiteljem zagotovile plačilo, deklicam pa pravico do izobraževanja (*ibid.*). V začetku novega šolskega leta, 23. marca 2002, je 3.000 šol v Afganistanu znova odprlo vrata – prvič po šestih letih je bila izobrazba dostopna tako dečkom kot tudi deklicam (UNICEF 2002b: 30). Cilj te široko zasnovane akcije je bil vrniti v šolo milijon in pol otrok, v resnici pa jih je bilo vpisanih štiri milijone (od tega skoraj tretjina deklic) (UNICEF 2002b: 31). Osnovno šolo je tako že leta 2003 obiskovalo rekordno število otrok (*ibid.*).

³¹ Zagotavljanje kvalitetne izobrazbe je eden od osmih UNICEF-ovih razvojnih ciljev; vir: UNICEF 2003č: 5-17.

5.5 Zbiranje in razporejanje finančnih sredstev

UNICEF je zanimanje za Afganistan in informiranost javnosti uporabil za pridobivanje sredstev za programe pomoči (Weiss 2004). Javnost je zaradi večje ozaveščenosti o dogajanju, o položaju žensk in otrok ter o njihovih potrebah čutila večjo pripravljenost finančno pomagati in podpreti UNICEF-ove programe pomoči v tej državi (*ibid.*). V obdobju od oktobra 2001 do konca decembra 2002 je UNICEF s pomočjo 29 nacionalnih odborov (glej tabelo 5.5.1) zbral vsega skupaj več kot 38 milijonov USD (UNICEF 2002b: priloga).

Tabela 5.5.1: Prispevki nacionalnih odborov (od oktobra 2001 do decembra 2002)

	Nacionalni odbor	Skupaj (v USD)
1	Japonska	12.734.950
2	Nemčija	9.601.341
3	ZDA	3.926.000
4	Velika Britanija	3.208.126
5	Francija	1.896.115
6	Kanada	1.261.840
7	Italija	978.172
8	Španija	690.704
9	Avstrija	410.773
10	Nizozemska	377.515
11	Danska	335.226
12	Avstralija	270.811
13	Irska	250.000
14	Finska	249.817
15	Švica	224.727
16	Koreja	200.000
17	Slovenija	199.492
18	Belgija	189.188
19	Hongkong	180.891
20	Švedska	178.714
21	Grčija	148.551
22	Norveška	133.798
23	Luksemburg	133.642
24	Portugalska	130.000
25	Nova Zelandija	38.783
26	Madžarska	36.000
27	Češka	18.035
28	Andora	15.933
29	San Marino	15.088
	Skupaj	38.034.232

Vir: UNICEF 2002b: priloga.

Finančna sredstva so bila razporejena (glej tabelo 5.5.2) glede na potrebe po podpori nujnim operacijam znotraj Afganistana (UNICEF 2002b: priloga): 27,4 milijona USD uradu v Afganistanu, 6,5 milijona USD je prejela UNICEF-ova Srednja azijska regija s Kazahstanom (*Central Asian Region and Kazakhstan - CARK*), 1,8 milijona USD je prejel glavni urad UNICEF-a v New Yorku (*New York Headquarters - NYHQ*) in 2,2 milijona USD UNICEF v Pakistanu (UNICEF 2002b: priloga).

Tabela 5.5.2: Razporeditev sredstev za programe pomoči Afganistanu

Prejemnik	delež (v %)
UNICEF Afganistan	73
UNICEF CARK	16
UNICEF Pakistan	6
NYHQ	5

Vir: UNICEF 2002a: priloga.

5.6 Merjenje uspešnosti

UNICEF meri uspešnost svojega dela glede na osnovne kazalce stanja v družbi v določeni državi (Weiss 2004). Najpomembnejši kazalec (glej tabelo 5.6.1) je, kot že rečeno, umrljivost otrok do petega leta starosti in le-ta je bila v letih pred začetkom krize in po njej stabilna - 26 odstotkov. To kaže na precejšnjo uspešnost UNICEF-ovih akcij in programov v Afganistanu, saj bi v nasprotnem primeru številke iz let 2001 in 2002 najverjetneje pokazale slabše stanje oz. višjo stopnjo umrljivosti otrok do petega leta starosti (Weiss 2004). Podobno je z umrljivostjo dojenčkov do prvega leta starosti ter pričakovano življenjsko starostjo.

Očiten premik je viden tudi pri vpisu otrok v osnovno šolo, kjer je delež narasel s 24 odstotkov pred oktobrom 2001 na 36 odstotkov marca 2003. S kampanjo *Nazaj v šolo* je UNICEF tako dosegel izjemne rezultate, saj je treba upoštevati, da je deloval v vojnih razmerah, ko bi prav zaradi njih vpis v šolo lahko upadel.

Tabela 5.6.1: Osnovni kazalci (1999-2006)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Umrljivost otrok do petega leta starosti (v %)	26%	26%	26%	26%	26%	26%	26%	26%
Umrljivost dojenčkov (do 1. leta starosti) (v %)	17%	17%	17%	17%	17%	17%	17%	17%
Pričakovana življenjska starost (ob rojstvu)	46	43	43	43	43	46	47	43
Vpis v osnovno šolo (v %)	32%	36%	36%	36%	54%	54%	53%	53%
BDP na prebivalca (v USD)	250	250	250	250	250	250	250	250

Vir: prirejeno po UNICEF 2001; 2002c; 2002č; 2003d; 2004b; 2005; 2006; 2007b.

Pregled najpomembnejši dosežkov (UNICEF 2002b: priloga):

- trije milijoni otrok zopet vpisani v šolo, od tega 30 odstotkov deklic;
- deset milijonov otrok cepljenih proti otroški paralizi;
- 16 milijonov otrok cepljenih proti ošpicam;
- štirje milijoni otrok, ki so prejeli vitamin A;
- 320.000 otrok, ki je prejelo prehranska nadomestila ter
- 200.000 razseljenih oseb, deležnih pitne vode, dostopa do sanitarij in zdravstvene oskrbe.

5.7 Ovire pri delovanju

Največji oviri pri delovanju UNICEF-a sta (ne)dostopnost in (ne)varnost (UNICEF 2002b: 67). Uspeh delovanja prav tako omejuje pomanjkanje usposobljenih in izobraženih delavcev, bodisi lokalnih bodisi tja za pomoč poslanih iz drugih držav (*ibid.*). Po 23 letih vojne v državi so bili mnogi državni mehanizmi omejevanja vojne šibki in neustrezni (*ibid.*). Poleg tega je po dveh desetletjih spopadov pred letom 2001 posejanih po deželi nad deset milijonov min (UNICEF 2002b: 40). Mnogo ljudi živi na oddaljenih, gorskih in nedostopnih območjih, infrastruktura pa je ena najšibkejših točk države (Weiss 2004).

5.8 Javnost in javno mnenje

Prevladujoče javno soglasje pomeni očitno večino, za katero je lahko značilno skrajno (naklonjeno ali nenaklonjeno) mnenje /.../ ali pa neke vrste kompromis, kjer večina zavzame srednjo vrednost med skrajnima nasprotnima mnenjema /.../. Najpomembnejša funkcija konsenza državljanov je, da v okviru širokega razpona omejuje in usmerja delovanje oblasti o določenih zadevah (Key 1961/1967: 41 v Splichal 1997: 199).

Javnost in pa prav gotovo tudi množični mediji so zelo vplivali na to, kolikšen bo odziv na potrebe afganistanskih otrok, mater in beguncev (Vergara³² 2004). UNICEF je pač v veliki meri odvisen od volje in pripravljenosti širše javnosti, da se odzove na aktualne dogodke (Vergara 2004). Zastopanost tematike v množičnih medijih je pravzaprav odločilnega pomena pri ozaveščanju javnosti, vzbujanju sočutja in odgovornosti do sočloveka, obenem pa nove krize odvrtačo pozornost medijev, javnosti in finančnih sredstev stran od potreb Afganistana – v tem primeru so pozornost pritegnili kasnejši dogodki v Iraku (Weiss 2004). Javno mnenje je torej lahko zelo nezanesljivo, Price (v Splichal 1997: 48) npr. navaja tele lastnosti javnega mnenja:

1. odsotnost kompetence in interesa za politične zadeve;
2. pomanjkanje virov in sredstev za zbiranje informacij in izražanje mnenj;
3. samovolja večine, ki manjšinam ne dovoljuje izraziti od večinskih različnega mnenja;
4. odvisnost javnosti od prepričevalnega in emotivnega komuniciranja ter
5. prevlada elit nad vse bolj pasivno javnostjo.

Iz teh lastnosti je razvidna možnost manipulacije z javnostjo – izrabljajo jo politični vrhovi, množični mediji, posamezniki, ki imajo te medije v lasti ter druge, javnosti manj znane skupine (Splichal 1997: 48-9).

Učinkovitost delovanja organizacije sama po sebi ne temelji na neposredni podpori javnosti, ki se na pozive odzove (ali pa ne), vendar je od tega odvisen obseg pomoči. UNICEF ima za primere humanitarnih kriz že pripravljeno zalogo paketov nujne pomoči, nadaljnja pomoč, kasneje tudi razvojna, pa je odvisna od podpore darovalcev. V primeru Afganistana je podpora v nadaljnjih letih zaradi preusmeritve pozornosti na Irak vprašljiva in s tega vidika je obseg razvojne pomoči morda omejen.

³² Marc Vergara je bil v času intervjuja zaposlen na oddelku za posebne projekte v UNICEF-ovem regionalnem uradu v Ženevi.

5.9 Nadaljnje usmeritve in izzivi

UNICEF ima za primere pojava krize na določenem območju (kot na primer v Afganistanu) pripravljen tristopenjski program pomoči (Weiss 2004):

1. nujna akcija (*emergency*);
2. ponovna izgradnja (*reconstruction*), ki zajema obnovo infrastrukture ter redni dostop do zdravstvenih storitev ter
3. razvojni programi (*development*).

Do decembra 2003 je UNICEF že končal prvo stopnjo, leto 2004 pa je bil leto prehoda z druge na tretjo stopnjo - pri tem se je spremenilo tudi financiranje, sklad se namreč mora prilagoditi potrebam, stroškom in nadaljnjim prispevkom vlad, nacionalnih uradov, posameznikov in nevladnih organizacij (*ibid.*). Delo v vseh že vpeljanih programih se je nadaljevalo kljub mnogim oviram – pomanjkanju ustreznega osebja, težki dostopnosti do nekaterih regij ter pomanjkanju prevoznih sredstev (Weiss 2004). Eden najpomembnejših dolgoročno koristnih ciljev pa je čim hitrejša vrnitev otrok v šolo (UNICEF 2002b: 44). Ta proces namreč vzbuja občutek normalne skupnosti in daje upanje tako otrokom kot tudi staršem (Weiss 2004).

Kljub očitnemu napredku na področju vpisa v šolo, v imunizaciji v intenzivnih kampanjah, zagotavljanju pitne vode in oskrbovanju razseljenih oseb so osnovni kazalci stanja v Afganistanu še vedno zaskrbljujoči in tako razlog za nadaljnje delo v prihodnosti (UNICEF 2002b: 67). Reševanje življenj še naprej ostaja prva naloga UNICEF-ovega dela v Afganistanu (UNICEF 2002b: 8). Med največje izzive še vedno spada vračanje beguncev nazaj v državo, kar pa povzroča pritisk na infrastrukturo (*ibid.*). Še vedno so tu mnoge ovire; od pogubne suše, ki sili množice, da se izseljujejo (kar še dodatno zaostruje problem razseljenih ljudi in novonastalih skupnosti), do nenehnega močnega občutka nevarnosti v deželi (*ibid.*). Pomanjkanje usposobljenega osebja, ki bo tudi v prihodnosti zelo oviralo ustrezne programe na terenu ter omejena tehnična podpora (predvsem na obrobni in oddaljeni območjih) sta spodbudila domačo vlado, da začne ukrepati in oblikuje lastne mehanizme za ponovno izgradnjo dežele; UNICEF je s svojimi partnerstvi z globalnimi institucijami pri tej nalogi za afganistansko oblast velikega pomena (*ibid.*). V prihodnje se bo še naprej intenzivno vlagalo v izobrazbo, izboljšanje je potrebno zlasti pri zaposlovanju učiteljic in vključevanju deklic v ustrezno šolsko okolje (UNICEF 2002b: 65). Zaradi geografskih danosti bo dežela še naprej izpostavljena krutim

razmeram nerodovitnosti in posledično podhranjenosti prebivalstva – ker je to povezano z vsemi že omenjenimi problemi, je potrebno na reševanje podhranjenost gledati v širšem kontekstu in je zato tudi toliko bolj zapleteno, dolgotrajno in finančno obremenilno (UNICEF 2002b: 65-7). Ker Afganistan sodi med države, ki so najgosteje posejane z minami, bo UNICEF v sodelovanju z drugimi vladnimi in nevladnimi organizacijami v bodoče izvajal programe odstranjevanja min ter izobraževanja prebivalstva o tej nevarnosti (UNICEF 2002b: 9). Trajni razvoj države je mogoč le ob prepoznavanju potreb in položaja žensk v družbi – zato pa je potrebna večja enakopravnost med spoloma tako v izobraževanju kot tudi pri zaposlovanju (*ibid.*).

6. ZAKLJUČEK

Glavni namen mojega diplomskega dela je bil raziskati učinkovitost razvojne pomoči neprofitnih organizacij s poudarkom na delovanju UNICEF-a. Teoretične ugotovitve sem preverila tudi na konkretnem primeru – kako poteka izvajanje razvojne pomoči v Afganistanu, ali natančneje, kako iz humanitarne pomoči UNICEF prehaja na razvojno pomoč. Afganistan sem izbrala iz več razlogov – pred ravno dovolj leti je bila tam huda humanitarna kriza, zato lahko takrat dolgoročneje zastavljene cilje danes tudi presojava glede na uspešnost, obenem pa ta primer omogoča preučevanje UNICEF-ovega razmerja med prioriteta humanitarne pomoči in razvojne pomoči ter kako ju izvaja v praksi (povsem ločeno ali neizogibno povezano).

Med raziskovanjem teme sem imela v mislih dandanes in že od nekdaj aktualno vprašanje učinkovitosti kampanj in dolgoročnih razvojnih programov pomoči, ki jih izvajajo neprofitne organizacije. Iz tega izhaja tudi moja hipoteza, da je UNICEF kot neprofitna organizacija učinkovit in da to lahko dokaže na podlagi kazalcev razvoja, ki jih zbira v vseh državah, kjer potekajo njegovi programi pomoči otrokom.

V prvem delu sem se tako spoznala s samo problematiko razvojne pomoči in njenim obsegom, znotraj katerega si mnogi razlagajo razvojno pomoč ter soočila različna mnenja o tem, ali je razvojna pomoč le lajšanje slabe vesti, ali razvoj države morda celo zavira ali pa je vendarle neizogibna. Vsi trije vidiki temeljijo na argumentih, ki jih, objektivno gledano, lahko razumemo, vendar obenem vsak od njih sodi v svoj kontekst, v okolje določene države, obdobja, političnih razmer oz. v kombinacijo vsega tega. Ravno zaradi te večdimenzionalne narave razvojne pomoči je težko izoblikovati trden, zanesljiv sklep.

V drugem delu me je podrobneje zanimal neprofitni sektor, ki je zelo kompleksen sistem, sestavljen iz velikega števila elementov, ti pa zelo variirajo glede na specifiko delovanja. Tako sem ugotovila, da obstaja več razvrstitev in tipov neprofitnih organizacij, ki se med seboj po delovanju, ciljih, poslanstvu, organizaciji in še marsičem zelo razlikujejo, a imajo tudi nekaj skupnih značilnosti. S svojo dimenzijo neprofitnosti razmejujejo sfero civilne družbe od sfere trga. Neprofitni sektor je integralno povezan z državo in komercialnim sektorjem, ki sta zanj pomemben vir prihodkov. Neprofitne organizacije so zelo specifične v svojem delovanju – vesti se morajo podobno profitni ustanovi, vendar dobička ne smejo uporabiti za karkoli, kar bi nasprotovalo ciljem in poslanstvu organizacije same. Hkrati so izpostavljene nenehnim dvomom javnosti, ki pa je po drugi strani glavni vir finančnih prihodkov in sploh omogoča njihovo

delovanje. Zavedati se moramo, da se mnoge neprofitne organizacije lotevajo dejavnosti, ki jih država opravlja pomanjkljivo, neuspešno ali jih niti ne sme. Tako kot so si neprofitne organizacije različne po omenjenih dejavnikih, so si različne tudi po dokazovanju in upravičevanju stroškovne, projektne, programske in celostne učinkovitosti. Tiste, ki delujejo v lokalnem okolju, lahko uporabljajo metodo anketiranja končnih uporabnikov in na tak način izdelajo evalvacijo poslovanja, drugim, ki ne delujejo (samo) v lokalnem, ampak v mednarodnem okolju, je možnost preverjanja, ali so uporabniki (razvojne) pomoči zadovoljni, močno otežena.

Zaradi narave delovanja UNICEF-a, ki sredstva zbira v razvitih državah, porablja pa v državah v razvoju, je učinkovitost pomoči neoprijemljiva oz. nepredstavljiva v trenutku, ko se kot posamezniki odločamo za prispevek. Tu pa suhoparno, a bogato vlogo odigrajo statistične tabele in podatki, čeprav ne dobimo ustreznega, živega občutka in smrt stotisočev zaznamo bolj kot statistiko in tudi izboljšane statistike ne vidimo kot preživetje tisočev in tisočev otrok. To je na primer razvidno iz kazalcev razvoja v Afganistanu, kjer je UNICEF-u po eni strani uspelo obdržati osnovni kazalec (umrljivost otrok pod petim letom starosti) na enaki ravni, kot je bil v času pred krizo leta 2001, po drugi strani pa mu kljub znatno povešani finančni pomoči umrljivosti ni uspelo zmanjšati. Kolikšen delež pomoči gre na račun težavnejših okoliščin, je na tej točki nemogoče oceniti. Kakor je bilo razvidno iz razporeditve finančnih sredstev po programih, je bilo največ denarja namenjenega izobrazbi in tu se je z leti tudi že pokazala uspešnost kampanje *Nazaj v šolo* oz. znaten porast vpisov otrok v osnovno šolo. Kljub humanitarni krizi je UNICEF glavni cilj zastavil dolgoročno in ga namenil programu razvojne pomoči – izobrazbi.

Menim, da je pomembno poudariti, da sem med raziskovanjem imela precej težav z literaturo o UNICEF-u in iskanjem različnih vidikov same organizacije, njene finančne konstrukcije in poglobljenih raziskav iz drugega zornega kota. To lahko pomeni več stvari: da obstaja potreba po bolj nevtralnem preučevanju in spremljanju poslovanja in učinkovitosti UNICEF-a; da preučevanja in raziskave obstajajo, vendar vsebujejo zaključke, ki so večinoma v prid UNICEF-u; ali da UNICEF razpolaga z dovolj kakovostnimi in utemeljenimi raziskavami (tu lahko omenim UNICEF-ov raziskovalni center Innocenti v Firencah), ki pa so kljub vsemu zopet UNICEF-ove, obenem pa ne nujno oporečne. V diplomsko delo pa namenoma nisem vključevala novinarskih insinuacij in člankov, ki so v času mojega nabiranja izkušenj z delom na UNICEF-u Slovenija praviloma izkrivljala podobo posameznih tem in delovanja organizacije. Kljub temu, da sem imela priložnost spoznati in od blizu preučiti transparentnost in učinkovitost UNICEF-a in sem pri tem prišla do pozitivnih sklepov, menim, da sta prava mera kritičnosti in

iskanja odgovorov na vprašanja, na katera UNICEF ne ponuja vnaprejšnjega odgovora za vsak dan posebej, zdrav pristop do obravnavane tematike. Po mojih izkušnjah se mnogi držijo zgolj prvega dela (kritičnosti) in se odговорov, morda zaradi izgova na ne-pomoč, ker jim tako ustreza, ali pa nagnjenosti k nekritičnemu sprejemanju podatkov iz množičnih medijev ne trudijo poiskati niti zahtevati. Tu pa smo pravkar prestopili s strani, kjer prevladuje odgovornosti do organizacije, na stran odgovornosti posameznika do družbe.

Naj sklenem, da sem z analizo doseženih rezultatov in porabe sredstev UNICEF-a globalno ter UNICEF-a v Afganistanu ugotovila, da je razvojna pomoč omenjene organizacije učinkovita in tako lahko potrdim svojo hipotezo.

7. LITERATURA

- Afghanact (2004): *Afghanistan - A Children's Crisis*. Dostopno na <http://www.afghanact.org/ps/node/view/668> (24. januar 2004).
- Areh, Valentin (2002): *Afganistan*. Ljubljana: Educy d. o. o.
- Benko, Vlado (1997): *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Benko, Vlado (2000a): *Sociologija mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Benko, Vlado (2000b): *Zgodovina mednarodnih odnosov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Brandt, Willy (1986): *Organizirana blaznost: Oboroževalna tekma in lakota v svetu*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Brown, David L. in Mark H. Moore (2001): Accountability, Strategy, and International Nongovernmental Organizations. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 30 (3), 569-587. Dostopno na <http://nvs.sagepub.com/cgi/content/abstract/30/3/569> (15. marec 2008).
- Burnell, Peter (1997): *Foreign Aid in a Changing World*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.
- Case Western Reserve University (2008): *International Funding*. Dostopno na http://www.cwru.edu/med/epidbio/mphp439/Development_Assistance_for_Health.htm (27. junij 2008).
- Cheru, Fantu in Colin I. Bradford, ur. (2005): *The Millennium Development Goals: Raising the Resources to Tackle World Poverty*. London, New York: Zed Books.
- China Daily (2008): *Gross Domestic Product (GDP)*. Dostopno na http://www.chinadaily.com.cn/bizchina/2006-09/27/content_697807.htm (7. marec 2008).

Collier, Paul in David Dollar (1999): *Target Aid to Performance not Promises*. Dostopno na <http://www1.worldbank.org/devoutreach/fall99/textonly.asp?id=25> (5. marec 2008).

Connors, Tracy Daniel, ur. (1988): *The Nonprofit Organization Handbook*. New York: McGraw-Hill.

Črnak-Meglič, Andreja in Maja Vojnovič (1997): Vloga in pomen neprofitno-volonterskega sektorja v Sloveniji. *Družboslovne razprave* 13 (24-25), 152-178.

Črnak-Meglič, Andreja (1998): Ponovno odkritje neprofitno-volonterskega (tretjega) sektorja. *Neprofitni management* 1 (2/3), 45-46.

Črnak-Meglič, Andreja (2000): *Vpliv (tipov) države blaginje na obseg in vlogo neprofitno volonterskega sektorja v sodobnih družbah*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Daniels, Ronald Joel in Michael J. Trebilcock (2005): *Rethinking the Welfare State: the Prospects for government by voucher*. London, New York: Routledge.

Deacon, Bob (1997): *Global Social Policy: International Organizations and the Future of Welfare*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE.

Dežman, Boštjan (1982): *Afganistan - prispevek k razumevanju revščine narodov*. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo.

Dickson, Anna K. (1997): *Development and international relations: a critical introduction*. Cambridge: Polity Press.

DiNitto, Diana M. (2005): *Social Welfare: Politics and Public Policy*. Boston: Pearson/Allyn and Bacon.

Drucker, Peter F. (1990): *Managing the non-profit organization: practices and principles*. New York: HarperCollins.

Friedman, Jack P. (2000): *Dictionary of business terms*. Hauppauge, New York: Barron's.

Jelovac, Dejan, ur. (2002): *Jadranje po nemirnih vodah menedžmenta nevladnih organizacij*. Ljubljana: Radio Študent: Študentska organizacija Univerze, Koper: Visoka šola za management.

Kamnar, Helena (1999): *Javni zavodi med državo in trgov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Kanbur, Ravi, Todd Sandler in Kevin M. Morrison (1999): *A Radical Approach to Development Assistance*. Dostopno na <http://www1.worldbank.org/devoutreach/fall99/textonly.asp?id=24> (5. marec 2008).

Kegley, Charles W. in Eugene R. Wittkopf, ur. (1995): *The global agenda: issues and perspectives*. New York: McGraw-Hill.

Kolarič, Zinka (1997): Prostovoljne – neprofitne organizacije v Sloveniji. *Neprofitni management* 1 (1), 17-20.

Kolarič, Zinka, Andreja Črnak-Meglič in Maja Vojnovič (2002): *Zasebne neprofitno-volonterske organizacije v mednarodni perspektivi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Marega, Milena in Mateja Šepec (1998): *Vloga in financiranje NVO: možnosti za izboljšanje političnih, zakonskih, finančnih pogojev delovanja nevladnih organizacij: zbornik strokovnih prispevkov*. Ljubljana: REC - Regionalni center za okolje za vzhodno in srednjo Evropo.

Ministrstvo za zunanje zadeve (2008): *Seznam DAC držav prejemnic ODA*. Dostopno na http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/RA/Seznam_DAC_drzav_prejemnic_ODA.doc (28. junij 2008).

Možina, Stane, Bogdan Kavčič, Mitja Tavčar, Danijel Pučko, Štefan Ivanko, Bogdan Lipičnik, Jože Gričar, Leon Repovž, Andrej Vizjak, Aleš Vahčič, Veljko Rus in Rado Bohinc (1994): *Management*. Radovljica: Didakta.

Mrak, Mojmir (2002): *Mednarodne finance*. Ljubljana: GV založba.

Mulama, Joyce (2005): *Development Africa: That Elusive Target of 0.7 Percent*. Dostopno na http://www.un.org/special-rep/ohrlls/News_flash2005/30%20May%20Dev%20Africa-Target%200.7%20percent.htm (27. junij 2008).

Nedič, Barbara (2007): *Mednarodna humanitarna pomoč in razvojno sodelovanje (študija primera Caritas)*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

OECD (2008a): *About Development Co-operation Directorate*. Dostopno na http://www.oecd.org/about/0,3347,en_2649_33721_1_1_1_1_1,00.html (27. junij 2008).

OECD (2008b): *Development Aid in 2007 tables and graphs*. Dostopno na <http://www.oecd.org/dataoecd/27/55/40381862.pdf> (1. julij 2008).

OECD (2008c): *Human Development Reports; Statistics of the Human Development Report*. Dostopno na <http://hdr.undp.org/en/statistics> (7. marec 2008).

OECD (2008č): *OECD Glossary of Statistical Terms – Official development assistance (ODA) definition*. Dostopno na <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=6043> (27. junij 2008).

Powell, Walter W. (1987): *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*. New Haven, London: Yale University Press.

Rus, Veljko (1990): *Socialna država in družba blaginje*. Ljubljana: Domus.

- Sanyal, Paromita (2006): Capacity Building Through Partnership: Intermediary Nongovernmental Organizations as Local and Global Actors. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 35 (1), 66-82. Dostopno na <http://nvs.sagepub.com/cgi/content/abstract/35/1/66> (20. marec 2008).
- Saumik, De (2004): *Aid Guide*. Dostopno na <http://uk.oneworld.net/guides/aid> (4. marec 2008).
- Splichal, Slavko (1997): *Javno mnenje: teoretski razvoj in spori v XX. Stoletju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Streeten, Paul (1997): Nongovernmental organizations and Development. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 554 (1), 193-210. Dostopno na <http://ann.sagepub.com/cgi/content/abstract/554/1/193?ck=nck> (5. marec 2008).
- Svetovna banka (2008): *Corruption and Aid*. Dostopno na <http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/coraid.htm> (19. november 2005).
- Svetovna zdravstvena organizacija (2005): *Scaling up versus Absorptive Capacity: Challenges and Opportunities for Reaching the MDGs in Africa*. Dostopno na <http://www.who.int/hdp/publications/3d.pdf> (4. april 2008).
- Thayer, Colette E. in Allison H. Fine (2000): Evaluation and outcome measurement in the non profit sector: stakeholder participation. *Evaluation and Program Planning* 24 (1), 103-108. Dostopno na <http://www.sciencedirect.com/science/article/B6V7V-42D810K-C/2/f133a917735165206a7931d18388fa6e0> (2. april 2008).
- Tisch, Sarah J. (1994): *Dilemmas of development assistance: the what, why, and who of foreign aid*. Boulder: Westview Press.
- Todaro, Michael P. (1989): *Economic development in the Third World*. New York: Longman.
- Trstenjak, Verica (1998): Pravne podlage nevladnih organizacij v Sloveniji. *Neprofitni management* 1 (2/3), 59-61.

- UNDP (2008): *The Human Development Index (HDI)*. Dostopno na <http://hdr.undp.org/en/statistics/indices/hdi> (1. julij 2008).
- UNHCHR (2004): *Status of Ratifications of the Principal International Human Rights Treaties*. Dostopno na <http://www.unhchr.ch/pdf/report.pdf> (5. marec 2008).
- UNICEF (2000): *The Progress of Nations 2000*. New York: UNICEF.
- UNICEF (2001): *The State of the World's Children 2001*. New York: UNICEF.
- UNICEF (2002a): *A World Fit for Children*. New York: UNICEF.
- UNICEF (2002b): *Consolidated Donor Report*. New York: UNICEF.
- UNICEF (2002c): *The State of the World's Children 2002*. New York: UNICEF.
- UNICEF (2002č): *The State of the World's Children 2003*. New York: UNICEF.
- UNICEF (2003a): *Afghanistan - Country in Crisis*. Dostopno na <http://www.unicef.org/emerg/afghanistan> (10. december 2003).
- UNICEF (2003b): *At a glance: Afghanistan - The Big Picture*. Dostopno na <http://www.unicef.org/infobycountry/afghanistan.html> (10. december 2003).
- UNICEF (2003c): *Rebuilding Hope in Afghanistan*. New York: UNICEF.
- UNICEF (2003č): *The Millenium Development Goals*. New York: UNICEF.
- UNICEF (2003d): *The State of the World's Children 2004*. Dostopno na <http://www.unicef.org/sowc04/index.html> (15. marec 2004).
- UNICEF (2004a): *Afghanistan - Real Lives*. Dostopno na http://www.unicef.org/infobycountry/afghanistan_19617.html (15. marec 2004).

UNICEF (2004b): *The State of the World's Children 2005*. Dostopno na <http://www.unicef.org/sowc05/english/sowc05.pdf> (6. april 2008).

UNICEF (2004c): *UNICEF At a Glance*. New York: UNICEF.

UNICEF (2005): *The State of the World's Children 2006*. Dostopno na http://www.unicef.org/publications/index_30399.html (6. april 2008).

UNICEF (2006): *The State of the World's Children 2007*. Dostopno na http://www.unicef.org/publications/index_36602.html (6. april 2008).

UNICEF (2007a): *Annual Report 2006*. Dostopno na http://www.unicef.org/publications/index_39860.html (6. april 2008).

UNICEF (2007b): *The State of the World's Children 2008*. Dostopno na <http://www.unicef.org/sowc08/report/report.php> (5. marec 2008).

UNICEF (2008a): *Convention on the Rights of the Child; Signature, ratification and accession*. Dostopno na http://www.unicef.org/crc/index_30207.html (6. april 2008).

UNICEF (2008b): *The United Nations Convention on the Rights of the Child*. Dostopno na <http://www.unicef.org.uk/tz/rights/convention.asp> (5. marec 2008).

UNICEF (2008c): *UNICEF Partnerships*. Dostopno na http://www.unicef.org/media/media_44722.html (2. julij 2008).

UNICEF (2008č): *What we do; Focus areas*. Dostopno na <http://www.unicef.org/whatwedo/index.html> (6. april 2008).

UNICEF Kanada (2008): *UNICEF in Action: Afghanistan*. Dostopno na <http://www.unicef.ca/portal/SmartDefault.aspx?at=1959> (5. julij 2008).

UNICEF Slovenija (2006): *UNICEF po svetu*. Ljubljana: UNICEF Slovenija.

UNICEF Slovenija (2007a): *Milenijski razvojni cilji*. Dostopno na <http://www.unicef.si/main/milenijski.wlgt> (17. avgust 2007).

UNICEF Slovenija (2007b): *UNICEF Novice*, številka 7/2007. Ljubljana: UNICEF Slovenija.

UNICEF Slovenija (2008a): *Celostni zdravstveni ukrepi lahko rešijo otroška življenja, poudarja UNICEF-ovo poročilo Položaj otrok v svetu 2008*. Dostopno na <http://www.unicef.si/main/novica.wlgt?Id=5151> (6. marec 2008).

UNICEF Slovenija (2008b): *Programi pomoči otrokom*. Dostopno na http://www.unicef.si/main/programi_svet.wlgt (6. marec 2008).

UNICEF Slovenija (2008c): *UNICEF Novice* 8. Ljubljana: UNICEF Slovenija.

UNICEF Slovenija (2008č): *UNICEF po svetu*. Dostopno na http://www.unicef.si/main/unicef_po_svetu.wlgt (6. marec 2008).

UNICEF Slovenija (2008d): *UNICEF Slovenija*. Dostopno na http://www.unicef.si/main/unicef_v_sloveniji.wlgt (6. marec 2008).

UNICEF Slovenija (2008e): *Združeni za otroke, združeni proti aidsu; glavni cilji kampanje*. Dostopno na <http://www.unicef.si/main/cilji.wlgt> (6. april 2008).

Vrečko, Igor, ur. (2003): *Strategija sistemskega razvoja nevladnih organizacij v Sloveniji z a obdobje 2003-2008*. Dostopno na http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/nevladne_organizacije/Strategija-NVO.pdf (17. marec 2008).

Vojnovič, Maja (1996): *Vloga neprofitno-volonterskega sektorja v pluralnem sistemu blaginje*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Woller, Gary in Robert Parsons (2002): *Assessing the Community Economic Impact of Nongovernmental Development Organizations*. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 2002; 31. Dostopno na <http://nvs.sagepub.com/cgi/content/abstract/31/3/419> (16. marec 2008).

Seznam intervjujev

Vergara, Marc (2004): *Intervju z avtorjem*. Ljubljana, 26. januar.

Weiss, Gordon (2004): *Intervju z avtorjem*. Ljubljana, 6. februar.

8. PRILOGE

Priloga A: Seznam DAC držav prejemnic ODA, ki velja za poročanje o ODA za leta 2005, 2006 in 2007.

Najmanj razvite države	Druge države z nizkim prihodkom (BND < 825 USD v 2004 na prebivalca)	Države in teritoriji z nižjim srednjim prihodkom (BND 826-3.255 USD v 2004 na prebivalca)	Države in teritoriji z zgornje srednjim prihodkom (BND 3.256-10.065 USD v 2004 na prebivalca)
Afganistan	Kamerun	Albanija	* Anguilla
Angola	Kongo	Alžir	Antigua in Barbuda
Bangladeš	Slonokoščena obala	Armenija	Argentina
Benin	Gana	Azerbajdžan	Barbados
Butan	Indija	Belorusija	Belize
Burkina Faso	Kenija	Bolivija	Bocvana
Burundi	Koreja	Bosna in Hercegovina	Čile
Kambodža	Kirgizija	Braziliya	Cookovo otočje
Cape Verde	Moldavija	Kitajska	Kostarika
Centralnoafriška republika	Mongolija	Kolumbija	Hrvaška
Čad	Nikaragva	Kuba	Dominika
Komori	Niger	Dominikanska Republika	Gabon
Demokratska Republika Kongo	Pakistan	Ekvador	Grenada
Džibuti	Papua Nova Gvineja	Egipt	Libanon
Ekvatorialna Gvineja	Tadžikistan		Libija
Eritreja	Uzbekistan	Fidži	Malezija
Etiopija	Vietnam	Gruzija	Mavricij
Gambija	Zimbabve	Gvatemala	* Mayotte
Gvineja		Gvajana	Mehika
Gvineja Bissau		Honduras	* Montserrat
Haiti		Indonezija	Nauru
Kiribati		Iran	Oman
Laos		Irak	Palau
Lesoto		Jamajka	Panama
Liberija		Jordanija	Savdska Arabija
Madagaskar		Kazahstan	Sejšeli
Malavi		Makedonija	Južnoafriška republika
Maldivi		Maršalovi otoki	* Sv. Helena
Mali		Mikronezija	Sv. Kitts-Navis
Mavretanija		Maroko	Sv. Lucija
Mozambik		Namibija	Sv. Vincent in Grenadini
Mjanmar		Niue	Trinidad in Tobago
Nepal		Palestinska admin. območja	Turčija
Niger		Paragvaj	* Turk in Caicos
Ruanda		Peru	Urugvaj
Samoa		Filipini	Venezuela
Sao Tome in Principe		Salvador	
Senegal		Srbija in Črna Gora	

Sierra Leone
Solomonovo otočje
Somalija
Sudan
Tanzanija
Vzhodni Timor
Togo
Tuvalu
Uganda
Vanuatu
Jemen
Zambija

* Teritorij.

Vir: Ministrstvo za zunanje zadeve 2008.

Šri Lanka
Surinam
Swaziland
Sirija
Tajska
* Tokelau
Tonga
Tunizija
Turkmenistan
Ukrajina
* Wallis in Futuna

Priloga B: Indeks človekovega razvoja (2007/2008)

Države z visokim indeksom človekovega razvoja	Države s srednje visokim indeksom človekovega razvoja	Države z nizkim indeksom človekovega razvoja
Islandija	Dominika	Senegal
Norveška	Sveta Lucija	Eritreja
Avstralija	Kazahstan	Nigerija
Kanada	Venezuela	Tanzanija
Irska	Kolumbija	Gvineja
Švedska	Ukrajina	Ruanda
Švica	Samoa	Angola
Japonska	Tajska	Benin
Nizozemska	Dominikanska republika	Malavi
Francija	Belize	Zambija
Finska	Kitajska	Slonokoščena obala
Združene države Amerike	Grenada	Burundi
Španija	Armenija	Kongo
Danska	Turčija	Etiopija
Avstrija	Surinam	Čad
Velika Britanija	Jordanija	Mozambik
Belgija	Peru	Centralnoafriška republika
Luksemburg	Libanon	Mali
Nova Zelandija	Ekvador	Nigerija
Italija	Filipini	Gvineja Bissau
Hong Kong	Tunizija	Burkina Faso
Nemčija	Sv. Vincent in Grenada	Sierra Leone
Izrael	Fidži	
Grčija	Iran	
Singapur	Paragvaj	
Koreja	Gruzija	
Slovenija	Gvajana	
Ciper	Azerbajdžan	
Portugalska	Šrilanka	
Brunej	Maldivi	
Barbados	Jamajka	
Češka	Kapverdsko otočje	
Kuvajt	Salvador	
Malta	Alžirija	
Katar	Vietnam	
Madžarska	Okupirano Palestinsko ozemlje	
Poljska	Indonezija	
Argentina	Sirija	
Združeni arabski emirati	Turkmenistan	
Čile	Nikaragva	
Bahrajn	Moldavija	
Slovaška	Egipt	
Litva	Uzbekistan	
Estonija	Mongolija	

Latvija	Honduras
Urugvaj	Kirgizija
Hrvaška	Bolivija
Kostarika	Gvatemala
Bahami	Gabon
Sejšeli	Vanuatu
Kuba	Južna Afrika
Mehika	Tadžikistan
Bolgarija	Sao Tome in Principe
Sv. Kitts in Nevis	Bocvana
Tonga	Namibija
Libija	Maroko
Antigva in Barbuda	Ekvatorialna Gvineja
Oman	Indija
Trinidad in Tobago	Salomonski otoki
Romunija	Laos
Savdska Arabija	Kambodža
Panama	Mjanmar
Malezija	Butan
Belorusija	Komori
Mavricijus	Gana
Bosna in Hercegovina	Pakistan
Rusija	Mavretanija
Albanija	Lesoto
Makedonija	Kongo
Brazilija	Bangladeš
	Svazi
	Nepal
	Madagaskar
	Kamerun
	Papua Nova Gvineja
	Haiti
	Sudan
	Kenija
	Džibuti
	Timor-leste
	Zimbabve
	Togo
	Jemen
	Uganda
	Gambija

Vir: OECD 2008c.